

Projectbeschrijving

Huis voor democratie en rechtsstaat

Versie 5.6

Datum 6 maart 2009
Status vastgestelde eindtekst

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Algemeen
2. Profiel, doelstelling, doelgroepen, bereik en naam
3. Conceptuele uitwerking
4. Huisvesting
5. Organisatie- en sturingsmodel
6. Exploitatieopzet
7. Realisatietraject
8. Samenwerking

Bijlagen:

- A. Samenwerkingpartners
- B. Overzicht van de doelgroepen en activiteiten
- C. Programma toelichting per doelgroep
- D. Elementen centrale huisvesting
- E. Personeel
- F. Algemene & programma-uitgaven
- G. Buitenlandse inspiratiebronnen

Samenvatting

Samen met de beide kamers der Staten-Generaal en de gemeente Den Haag wil het kabinet een Huis voor democratie en rechtsstaat realiseren. Het Huis wordt een educatief doe-centrum voor democratie en rechtsstaat en is gericht op het overdragen van kennis over de kernwaarden van onze democratische rechtsstaat, de Grondwet en de werking van de instituties van de rechtsstaat en de democratie.

Door het vergroten van vaardigheden stimuleert het Huis om deel te nemen aan democratische processen (burgerschapscompetenties) en bevordert de daadwerkelijke politieke en maatschappelijke participatie (democratisch burgerschap).

Het Huis heeft in 2013 een fysieke vestiging in de directe omgeving van het Binnenhof in Den Haag en biedt aan diverse doelgroepen programma's, informatie en activiteiten aan. Dit voorjaar wordt het programma van eisen voor de huisvesting opgesteld en zal voor de fysieke vestiging van het Huis een locatie nabij het Binnenhof worden geselecteerd.

Het Huis richt zich op verschillende doelgroepen. Het grootste percentage van de doelgroepen bestaat uit jonge Nederlandse burgers: kinderen, scholieren, studenten, werkende jongeren. Andere doelgroepen zijn onder andere: algemeen publiek, toeristen, professionals, leden politieke organisaties etc.

De fysieke vestiging van het Huis is in beginsel zeven dagen per week geopend (overdag en 's avonds) en heeft een landelijk bereik. Dit geldt voor het digitale aanbod, maar ook voor de spreiding van de activiteiten buiten Den Haag. Beleidsmatig wordt voor de activiteiten in Den Haag gestreefd naar 250.000 deelnemers/bezoekers per jaar, waarvan 175.000 scholieren en studenten.

Het Huis werkt intensief samen met vele andere organisaties.

"Huis voor democratie en rechtsstaat" is op dit moment een werktitel, deze is wellicht minder geschikt als definitieve naam. Er zal een prijsvraag of wedstrijd voor de naam worden georganiseerd.

Aan de verschillende doelgroepen worden programmatrajecten aangeboden met een thematische (rode draad) aanpak, zoals de Grondwet, geschiedenis, Europa, het wetgevingsproces, de rechtsstaat, mensenrechten, vrijheid en verantwoordelijkheid.

Naast het aanbod aan programma's en activiteiten vervult het Huis een aantal andere functies zoals opleidingscentrum en debatcentrum.

Het Huis voor democratie en rechtsstaat biedt een inspirerende en enthousiasmerende ervaring die aansluit bij de persoonlijke leefwereld van de diverse bezoekers (met de nadruk op de doelgroep jongeren). Het biedt door het gevarieerde en vernieuwende aanbod een beleving die aanspreekt en uitnodigt tot herhaling en bijdraagt aan actief burgerschap (handelingsperspectief).

Het Huis zal in 2013 een flinke uitvoeringsorganisatie hebben, met een professionele dagelijkse leiding, een eigen staf en interne hiërarchie. Het Huis heeft dan een

Raad-van-Toezicht-model. Een in de loop van 2009 aan te trekken manager voor de uitvoeringsorganisatie krijgt een substantiële opbouw- en veranderopdracht. De oprichting van het Huis wordt gekoppeld aan een nog vorm te geven proces waarbij de bestaande instellingen die op dit terrein werkzaam zijn en structureel door het Rijk worden gesteund, opgaan in de nieuwe uitvoeringsorganisatie. Deze zijn de Stichting Bezoekerscentrum Binnenhof en het Instituut voor Publiek en Politiek. Met deze instellingen worden integratie/fusiegesprekken gevoerd.

Het Huis zal vanaf 2012 een structurele subsidie ontvangen van € 4,75 miljoen. Tot dan zal met beperktere middelen worden proefgedraaid met vernieuwende programma's en werkvormen.

De conceptuele uitwerking van het Huis maakt het mogelijk dat structureel meer middelen kunnen worden ingezet, indien deze beschikbaar worden gesteld. Het concept bevat een groeimogelijkheid die tot een versterkte doelbereiking kan leiden. Het gaat daarbij om o.a. extra inzet voor (interactieve) websites, evenementen/conferenties, exposities (in/outdoor), marketinginzet voor diverse doelgroepen en een beter bereik van het formele onderwijs

HOOFDSTUK 1. ALGEMEEN

1.1 Inleiding

Het kabinet wil samen met de beide Kamers der Staten-Generaal en de gemeente Den Haag een Huis voor democratie en rechtsstaat realiseren¹. Het Huis moet een educatief centrum voor democratie en rechtsstaat zijn, en gericht zijn op bevordering van participatie en democratisch burgerschap.

Het Huis is een instelling die beoogt kennis over te dragen over de kernwaarden en fundamenteën van onze democratische rechtsstaat en over de werking van de instituties van de rechtsstaat en de democratie. Kennis van de instellingen alleen volstaat niet, mensen moeten zichzelf ook ontdekken als actieve deelnemer aan de samenleving waar ze deel van uitmaken. Daarom richt het Huis zich niet alleen op educatie maar ook op participatie. Het een gaat soms ook (ongemerkt) over in het ander. En educatie is soms ook oefenen in participatie. En voor participatie zijn ook kennis en vaardigheden nodig.

De kennis en vaardigheden worden aangeboden via programma's rond de in Den Haag gevestigde instellingen van de democratische rechtsstaat. Het Huis geeft bezoekers letterlijk een kijkje in de wereld van politiek en rechtsstaat. Het Huis leert je begrijpen hoe de democratische rechtsstaat werkt. Wat zijn de rechten en plichten van burgers en wat houdt de eigen rol als (actief) burger in.

Het hart van de instelling is een fysiek gebouw waarin het Huis is gevestigd, op een locatie in het centrum van Den Haag. Daarnaast organiseert het Huis activiteiten via Internet en satellietactiviteiten op lokaal en regionaal niveau in samenwerking met politieke, justitiële, historische, culturele en andere (publieke) instellingen.

Voorwaarde van de in dit document uitgewerkte projectbeschrijving, is dat het Huis voor wat betreft doelstellingen, doelgroepen en middelen een samenvoeging is van het kabinetsvoornemen een Huis voor democratie en rechtsstaat op te richten en de taken en functies van de Stichting Bezoekerscentrum Binnenhof (SBB) en het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP).

1.2 Leeswijzer

Dit document geeft een blik op de toekomst, het is een weergave van het Huis voor democratie en rechtsstaat gezien in het jaar 2013. Het Huis wordt beschreven vanuit een aldan gerealiseerde locatie in Den Haag.

Dit document beschrijft de doelstellingen, doelgroepen en bereik van het Huis. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de conceptuele kaders, inclusief de middelen en werkvormen die zullen worden toegepast. Aansluitend volgt een uitwerking van het organisatie- en sturingsmodel. Na een korte toelichting van de uitgangspunten voor de huisvesting wordt ingegaan op de exploitatieopzet en daarna worden de verschillende samenwerkingsvormen besproken. Ten slotte wordt kort ingegaan op de opbouw- en transitiefase van het Huis van 2009 tot 2013.

---

¹ Brief van de minister van BZK met de reactie van het kabinet op de wens van de Kamer om een Huis van de democratie op te richten (15 mei 2008), kamerstuk 31 475, nr. 1

HOOFDSTUK 2. PROFIEL, DOELSTELLING, DOELGROEPEN, BEREIK, NAAM

2.1 Algemeen profiel van het Huis

Het Huis voor democratie en rechtsstaat is het centrum van kennis over het functioneren van de democratische rechtsstaat. Het laat aan brede groepen in de samenleving zien hoe onze democratie werkt en wat de rechtsstaat inhoudt. Het brengt enthousiasme voor onze democratische rechtsstaat teweeg op heel verschillende manieren, voor heel verschillende groepen. Het draagt bij aan de overdracht van kennis over onze democratie, zowel op een basisoniveau, voor jongeren en nieuwe Nederlanders, als verdiepte kennis aan professionals en politici.

Het Huis biedt aan brede doelgroepen een plek bij uitstek om meer te weten te komen over democratie en over hun eigen rol als democratisch burger. Het is gedeeltelijk ook de academie van onze democratische rechtsstaat. Het Huis is voor vele verschillende doelgroepen een centrale plaats voor educatie en participatie over het functioneren van onze democratische rechtsstaat in ruime zin. De doelgroepen variëren van scholieren en nieuwe Nederlanders tot de Bond van plattelandsvrouwen en toeristen. Voor bijvoorbeeld de doelgroep jonge Nederlanders is het Huis een plek en een organisatie die je via school ten minste één keer hebt ontmoet via een programma dat je hebt doorlopen. Voor studenten biedt het Huis verdieping van hun studie en een verdieping van hun algemene ontwikkeling (studium generale). Voor burgers die niet participeren, zich afzijdig houden van onze democratische samenleving, of zich dreigen af te keren van de democratie, zal het Huis bijdragen aan het (weer opnieuw) betrekken van deze burgers als actief deelnemer aan democratische processen en debat. Voor buitenlandse bezoekers is het Huis het unieke, en internationaal toonaangevende, centrum van inspiratie over het verleden, het heden en de toekomst van de democratische rechtsstaat.

In 2013 staat er voor het Huis een centraal gebouw, in het centrum van Den Haag in de directe omgeving van het Binnenhof², met een adequate oplossing voor beveiligingseisen van de toegang tot de gebouwen van de Eerste en de Tweede Kamer.³ Randvoorwaarde van de locatie⁴ is o.a. dat deze zich bevindt in het centrum van Den Haag, op directe loopafstand van de gebouwen rond het Binnenhof. Het Huis biedt programma's, informatie en activiteiten aan, in het gehele land, op Internet en vanuit een centrale locatie in Den Haag. Vanuit die centrale locatie in Den Haag worden bezoeken en rondleidingen georganiseerd aan, respectievelijk in de beide Kamers, de Ridderzaal, het Haagse stadhuis, de Raad van State, het Provinciehuis, de Raad voor de Rechtspraak, de Gevangendoor, de Hoge Raad, het Vredespaleis en andere instanties die vorm en inhoud geven aan onze democratische rechtsstaat, dat kunnen illustreren of het enthousiasme kunnen stimuleren. In Den Haag verbindt het Huis de in deze stad fysiek aanwezige instellingen en symbolen van onze democratie aan interactieve programma's voor de doelgroepen. Aan Den Haag als bestuurscentrum en internationale stad van recht en

---

² Op loopafstand van de diverse gebouwen van de instituties van de democratische rechtsstaat

³ Het oplossen van het knelpunt (steeds groter wordende bezoekersstromen aan zowel de Eerste als de Tweede Kamer) is een belangrijke succesfactor van het Huis. Het creëren van een ondergrondse verbinding tussen het Huis en het parlement (beide kamers) dient nader onderzocht te worden.

⁴ Hoek Spui/Kalvermarkt is een potentiële locatie.

vrede voegt het Huis ook iets toe als motor van activiteiten rond de Haagse symbolen en instellingen.

2.2 Focus programma op democratie en rechtsstaat

Vele organisaties hebben reeds eigen programma's die goed aansluiten bij het Huis. Op dit moment is er een sterk versnipperd aanbod. Het Huis zal voor dit aanbod als een platform fungeren. Het kan de vele kleine initiatieven verbinden en door samenwerking een meerwaarde creëren voor zowel de aanbieders als de afnemers en doelgroepen. Men weet dat er één aansprekende "centrale organisatie" is voor informatie over alles wat met democratie en rechtsstaat te maken heeft. Eenmaal op de marktplaats (fysiek en digitaal) van het Huis aangekomen kan de 'consument' zagezegd haar inkopen doen. Het Huis kan door zijn brede netwerk aan samenwerkingspartners voldoen aan de vele specifieke wensen en behoeftes van het publiek. Er ontstaat een variëteit aan programma's/activiteiten (al dan niet op maat gemaakt). Het Huis streeft er dus bewust niet naar om opnieuw het wiel uit te vinden. De organisatie van het Huis biedt niet alleen eigen programma's aan, maar juist ook producten/activiteiten van derden of zelfs co-producties van het Huis met derden. Deze samenwerking betreft natuurlijk alleen samenwerking binnen het afgebakend terrein van de kern van het Huis (te weten democratie en rechtsstaat).

Het Huis heeft door de brede samenwerking dus een breed profiel. Er zal continu met deze afbakening van de kernfuncties van het Huis rekening gehouden moeten worden bij de keuze van de programma's en bij het aangaan van samenwerkingsverbanden. Dit maakt het mogelijk om het Huis als lerende organisatie te verbeteren en daarmee ook continu aan te laten sluiten op de actualiteit.

Het gebouw waarin het Huis is gevestigd, biedt (naast 'Huis-activiteiten') een dak waaronder tal van andere activiteiten rond de Haagse instellingen een plaats kunnen krijgen. Deze activiteiten variëren van conferenties en evenementen tot start/eindpunt van een wandeling langs gebouwen en plaatsen die betekenis hebben voor de democratische rechtsstaat of de geschiedenis van ons staatsbestel.

Afhankelijk van de locatie, kunnen zich in het gebouw van het Huis ook organisaties vestigen die programmatisch samenwerken met het Huis of een vanzelfsprekende huisgenoot kunnen zijn op dezelfde locatie. Een indicatieve uitwerking van deze verschillende mogelijkheden van samenwerking staat in bijlage A.

2.2 Doelstelling

De centrale doelstellingen van het Huis zijn:

- A. het overdragen van kennis over:
  - de kernwaarden en fundamenten van onze democratische rechtsstaat
  - de werking van de instituties van de rechtsstaat en de democratie
  - de Grondwet en het constitutioneel bestel in ruime zin
- B. het vergroten van vaardigheden om deel te nemen aan democratische processen (burgerschapscapaciteiten).
- C. het bevorderen van daadwerkelijke politieke en maatschappelijke participatie en het enthousiasme daarvoor (democratisch burgerschap)

Deze doelstellingen moeten worden vertaald in specifiek meetbare (SMART) doelstellingen.

1. meer kennis van de principes van onze democratie en rechtsstaat.

2. beter begrip van de processen van de democratische rechtsstaat en hoe haar verschillende instellingen werken, zowel nationaal als in Europese en internationale context.
3. beter weten dat men zelf een bijdrage kan leveren aan politiek en samenleving (bewustzijn bijbrengen) en ook hoe men dat kan doen.
4. bredere lagen van de samenleving zijn betrokken bij het functioneren van democratie en rechtsstaat, doen actief mee.

Als uitgangspunt voor doelbereiking (tevens nulmeting voor de jongvolwassenen 18-25 jaar) worden de toetspunten genomen uit het onderzoek "Jonge burgers en democratie"⁵. Voor andere doelgroepen worden andere onderzoeken⁶ en data als nulmeting benut, waar nodig aangevuld met een aanvullende meting.⁷

2.3 De doelgroepen

Doelgroep educatie

Het Huis richt zich op verschillende doelgroepen (zie overzicht in bijlage B). De omvangrijke doelgroep, waar het Huis zich met educatieve activiteiten hoofdzakelijk op richt, omvat jonge Nederlandse burgers, in het bijzonder:

- Leerlingen hoogste groepen basisonderwijs (10 – 12 jaar),
- Leerlingen voortgezet onderwijs: VMBO, HAVO, VWO en MBO/PrO dagonderwijs (12 - 18 jaar),
- Studenten: HBO, WO, MBO (VE)
- (Werkende) jongeren (18 – 25 jaar).

De inhoudelijke thema's politiek, democratie en rechtsstaat genieten een behoorlijke belangstelling bij deze doelgroepen. Ze zijn geïnteresseerd en willen er graag actief iets mee doen.⁸

Daarnaast zijn er doelgroepen waarvoor specifieke educatieve activiteiten of programma's worden aangeboden, zoals:

- het algemene publiek
- nieuwe Nederlanders (inburgeringsonderwijs),
- maatschappelijke organisaties
- leden van politieke organisaties
- toeristen uit binnen- en buitenland
- expat community
- professionals (bijv. rijksambtenaren, rechters, politiefunctionarissen).

Maatschappelijk en politiek actieven (zoals partijleden en gemeenteraadsleden) zijn in omvang geen grote doelgroep van het Huis, maar ze zijn als 'multiplicatoren' of 'intermediairs' wel essentieel om de doelstelling van het Huis te realiseren. Deze intermediairs spelen in verschillende 'vormen' een rol, zowel als co-producent, in de rol van leverancier van politieke context, als in de rol van afnemer (contact met het publiek, met kiezers) voor beleidsontwikkeling, debat, netwerk, enz. Het Huis kan in samenwerking met politieke partijen allerlei activiteiten aanbieden.

---

⁵ Veldkamp, 2007.

⁶ Het Ministerie van BZK laat twee onderzoeken uitvoeren begin 2009, waarvan de resultaten kunnen worden gebruikt door het Huis als input voor het opleidingsprogramma voor onder andere lokale en regionale bestuurders in het kader van het Project Versterking Grondwet. Onderzoeken bestaan uit: doelgroeponderzoek naar het vereiste kennisniveau van het staatsrecht en de Grondwet onder rijksambtenaren en een evaluatieonderzoek naar de functie en de betekenis van de Grondwet vanuit de juridische en politieke invalshoek. Tevens is een TNS NIPO onderzoek gedaan (2008) naar de beleving van en kennis over de Grondwet onder inwoners van Nederland.

⁷ Dat onderzoek zal, al dan niet in een bredere opzet, met ander onderzoek, worden ontwikkeld tot een monitor waarmee de effectiviteit van het Huis mede kan worden gemeten.

⁸ Bron: Brainstormsessies en jongerenconferentie Forum voor Democratische Ontwikkeling, d.d. 03-10-2008.

Doelgroep participatie

Voor deelname aan maatschappelijke en politieke processen is het Huis een centrum van kennis en expertise. Het neemt een politiek neutrale positie in. Maar juist daardoor kan het een motor van politieke participatie worden. Omdat het niet verbonden is met een bepaalde partij of politiek-maatschappelijke stroming kan het een toegangspoort tot daadwerkelijke participatie zijn, o.a. door het bevorderen van:

- opkomst bij verkiezingen,
- deelname aan organisaties die politiek actief zijn,
- deelname aan politieke besluitvormingsprocessen en burgerparticipatie,
- deelname aan maatschappelijke activiteiten, vrijwilligerswerk

Het Huis streeft naar een zo breed mogelijk verspreide participatie (door alle bevolkingslagen heen, bij zowel hoog- als laag opgeleiden). De doelgroepen worden gevormd door een brede groep van (potentieel) politiek en maatschappelijk actieve burgers: variërend van volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtelijke beleidsmakers tot actiegroepen en actieve burgers, jong en oud. Binnen deze doelgroepen vallen ook burgers die minder politiek bewust zijn, maar hun participatie aan de democratische rechtsstaat wel willen vergroten. Afhankelijk van hun rol en achtergrond worden voor verschillende groepen verschillende participatiemogelijkheden geboden, gericht op het versterken van de representatieve democratie en de betrokkenheid van burgers daarbij.

Jongeren zijn het nieuwe of aankomende electoraat. Een deel van deze jonge burgers vormt bovendien het potentieel voor doorstroming naar functies binnen de instellingen van de democratische rechtsstaat. Zij worden bestuurder, rechter, volksvertegenwoordiger of maken deel uit van het politieke kader van de toekomst. De democratie zal zich continu moeten vernieuwen en zal eigentijdse vormen moeten vinden om duurzaam aan te kunnen sluiten bij de samenleving. De betrokkenheid van jonge burgers is om die reden een prioriteit.

2.4 Bereik

Bezoekers

Beleidsmatig wordt voor de activiteiten in Den Haag het volgende bereik nagestreefd:

- Aantal deelnemers/bezoekers per jaar aan het Huis: 250.000
  - Waarvan de groep kinderen, scholieren, studenten en jongeren per jaar: 175.000
- De exploitatie van het Huis, waaronder met name de vorm en inhoud van de Haagse locatie en bijbehorende personeelsformatie, is erop gericht in Den Haag een grote groep scholieren te trekken. Uitgangspunt is dat elke Nederlandse scholier één keer deelneemt aan programma waar een bezoek aan de Haagse vestiging van het Huis deel van uitmaakt. Dat zou – afgezien van een inhaalslag – betekenen dat het Huis structureel 195.000 scholieren per jaar kan laten deelnemen. Omdat een bezoek aan het Huis weliswaar op een ruime belangstelling lijkt te kunnen rekenen⁹, maar anderzijds vrijwillig is en een eigen investering van de betrokken onderwijsinstelling vergt, wordt uitgegaan van een forse ambitie, te weten een bereik van ca. 90% van de scholieren, ofwel 175.000 p/jaar. Deze scholieren komen met openbaar vervoer

---

⁹ *Ervaringen met het bestaande programma van het IPP, De Haagse Tribune, waarbij het schooljaar 2008/2009 (25.000 leerlingen) met weinig reclame al snel geheel was volgeboekt, geven aan dat deze bezoekersaantallen door de koppeling aan het onderwijs voor deze doelgroep – onder voorwaarden! - realistisch zijn.*

of groepsvervoer (bussen)¹⁰ naar Den Haag. Om deze aantallen te halen, moet de deelname aan programma's voor scholieren en studenten in het Huis in de regel gratis zijn. Slechts voor speciale of aanvullende diensten en producten worden tarieven gerekend. Voor de overige doelgroepen worden tarieven gehanteerd, gericht op het realiseren van een maximaal exploitatieresultaat.

Deze ambitieuze streefcijfers maken het mogelijk dat vrijwel alle jonge Nederlandse burgers ten minste eenmaal in hun jeugd deel hebben genomen aan een programma van het Huis.¹¹ Daarnaast wordt het realistisch geacht dat het Huis ca. 75.000 bezoekers van buiten het onderwijs aantrekt om deel te nemen aan een van de programma's in de centrale locatie dan wel in en rond het Binnenhof.¹² Deze groep bestaat uit specifieke groepen (20.000), deelnemers aan debatten (5.000) en bezoekers van het Binnenhofcomplex (50.000).¹³

Het aantal deelnemers van/aan specifieke trainingen, cursussen en evenementen is niet geraamd. Naar verwachting gaat het om jaarlijks enkele duizenden in Den Haag.

Het aantal bezoekers/gebruikers van het digitale aanbod van het Huis zal afhankelijk zijn van verschillende factoren. De actualiteit en de vraag of er in het desbetreffende jaar verkiezingen worden gehouden, zijn van belang. Dit aantal bezoekers/deelnemers van het digitale aanbod (exclusief deelnemers van Haagse activiteiten) wordt geraamd op minimaal 300.000 p/j (jaar zonder verkiezingen) en maximaal 6.000.000 p/j (jaar met Tweede Kamerverkiezingen).¹⁴

Het Huis heeft een landelijk bereik. Dit geldt naar de aard voor het digitale aanbod, maar ook voor de spreiding van de activiteiten buiten Den Haag. Om dat voor de Haagse educatieve activiteiten voor scholieren ook daadwerkelijk te realiseren, wordt, zodra daarvoor aanleiding is om de beoogde bezoekersaantallen te halen en daarvoor aanvullende financiering beschikbaar is, aan scholen buiten een bepaalde straal rond Den Haag een beperkte bijdrage aangeboden in de reiskosten.¹⁵

Werving en marketing

Om de komende jaren aan een succesvolle naamsbekendheid te werken, moet de gemeenschappelijke deler van het Huis benoemd worden. Dit lukt alleen met een duidelijk, nader uit te werken, profiel.¹⁶ Waarschijnlijk zal per doelgroep een andere communicatieaanpak gekozen worden. Het woord 'educatie' kan bij de werving zo geformuleerd worden zodat het voor alle doelgroepen aansprekend wordt. Het is

---

¹⁰ De meeste scholen maken gebruik van touringcar bussen

¹¹ Zie de motie-Schinkelshoek Kamerstukken II, 30996 nr.11 (Raming TK 2008).

¹² Daarnaast zijn er buiten de programma's van het Huis ook nog deelnemers aan het bezoekersprogramma van de Tweede Kamer (ca. 35.000), bezoekers van de publieke tribune en bezoekers van de kamervoorzitters, kamerleden en -fracties (ca. 40.000).

¹³ Het aantal bezoekers is dus circa 250.000 p/j. Voor de nieuwe huisvesting wordt rekening gehouden met het opstellen van een MER.

¹⁴ De Stemwijzer voor de Tweede Kamerverkiezingen kreeg in 2006 4.767.611 bezoekers. Daarbij was er bij die verkiezingen een flinke concurrentie. Het aantal bezoekers was een forse stijging t.o.v. vorige versies. Verwacht wordt dat deze stijgende lijn zich nog wat zal voortzetten.

¹⁵ Dit wordt zodra de noodzaak zich manifesteert en de aanvullende middelen daarvoor beschikbaar komen, nader uitgewerkt in een bijdrageregeling waarbij als uitgangspunt geldt dat scholen die aan een compleet programma meedoen (met een voorbereidings- en een vervolgtraject), voorrang hebben boven andere scholen. Ander uitgangspunt is dat de school altijd een substantieel deel van de kosten zelf zal moeten betalen. Ter indicatie wordt in de exploitatie uitgegaan van € 5 p/l voor 50% van de scholieren.

¹⁶ Het Huis moet ook zorgen haar profiel niet wordt vertroebeld wanneer instellingen onder hetzelfde dak van de vestiging in Den Haag gaan 'communiceren'.

belangrijk om goed te laten onderzoeken hoe het Huis haar diverse activiteiten gaat communiceren.

De groepen leerlingen, scholieren, studenten bezoeken het Huis via school/onderwijsinstelling of door bemiddeling van school/onderwijsinstelling dan wel via intermediaire instellingen (politieke partijen, politieke jongerenorganisaties, jongerencentra enz.). Het bezoek is vrijwillig, maar door de koppeling aan het onderwijs en politiek scholings- en vormingswerk kan deze doelgroep met een lichte wervingsaanpak tot bezoek (deelname aan een programma) worden verleid.

Het Huis is sterk extern en publieksgeoriënteerd, d.w.z. gericht op doelgroepen en intermediairs. Door de geconcentreerde aanpak (ketenbenadering) van programma's (zie hfst 3) is het Huis structureel in overleg met de diverse instellingen waarmee zij samenwerkt (zoals professionele experts, onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties etc.). De wervende kracht van het Huis zit 'm vooral in de kwaliteit van het aanbod. Om de beoogde aantallen bezoekers/deelnemers te realiseren is het Huis in Den Haag een levendig doe-centrum, biedt het een inspirerende en enthousiasmerende ervaring die aansluit bij de persoonlijke leefwereld van de diverse bezoekers (met de nadruk op de doelgroep jongeren). Het biedt een ervaring die aanspreekt en uitnodigt tot herhaling en bijdraagt aan actief burgerschap (handelingsperspectief). De beoogde deelnemers/bezoekersaantallen vereist dat het Huis waar nodig ook een gevarieerd en vernieuwend aanbod levert.

2.5 Naam

Het succes van het Huis voor democratie en rechtsstaat bij de centrale doelgroep is mede afhankelijk van een sterke naam, aansluitend bij de diverse doelgroepen. "Huis voor democratie en rechtsstaat" is de werktitel, die wellicht niet geschikt is als definitieve naam. Gestreefd moet worden naar een naam die de volgende lading dekt van:

- centrum voor educatie en participatie
- het thema "democratische rechtsstaat"
- het Huis als fysieke locatie en als kader voor allerlei activiteiten

De keuze van de naam volgt pas in de realisatiefase van het project en gaat gepaard met tests onder de doelgroepen. Ook de uiteindelijke (vorm van de) locatie in Den Haag speelt een rol. Totdat een definitieve naam is gekozen, is de aanduiding "Huis voor democratie en rechtsstaat" de werktitel.

Om een bijdrage te leveren aan het vinden van een passende naam voor het Huis, zal een wedstrijd of prijsvraag worden georganiseerd.

HOOFDSTUK 3. CONCEPTUELE UITWERKING

3.1 Belangrijkste uitgangspunten

In overleg met de leden van de voor dit project ingestelde Stuurgroep zijn er een aantal uitgangspunten gegeven die betrekking hebben op het besluitvormingsproces. Daarnaast is het financiële kader gesteld op een structurele rijkssubsidie van € 4,75 miljoen. Uitgangspunt is dat daarnaast op projectbasis of anderszins van andere partijen middelen worden verworven.

Inhoudelijke randvoorwaarden voor het Huis zijn: sterke aansluiting op de leefwereld van de verschillende doelgroepen (met de nadruk op de doelgroep jongeren), het bieden van een authentieke/unieke ervaring die aanspreekt en uitnodigt tot herhaling, het aanspreken van docentengroepen en het bijdragen aan actief burgerschap. Hierna staan de conceptuele uitwerking van de doelstellingen, binnen de gegeven randvoorwaarden en uitgangspunten beschreven.

Democratie en rechtsstaat zijn overal

Democratie en rechtsstaat komt men overal tegen. Over het hele land zijn zichtbaar instituties van de rechtsstaat aanwezig. Recht geldt overal en voor iedereen, verkiezingen zijn in alle gemeenten en rechtbanken en gemeentehuizen staan verspreid door het land. De principes van democratie en rechtsstaat krijg je met de paplepel ingegoten, van je ouders, op school, op straat, via de media. Niettemin blijkt uit onderzoek¹⁷, maar ook uit gesprekken met jongeren zelf, dat zij basale kennis missen en een flinke behoefte hebben aan concrete kennis en vaardigheden over hun rol – rechten en verantwoordelijkheden - als burger in een democratische rechtsstaat.

Zelf doen en beleving staan centraal

Uit UNESCO-onderzoek¹⁸ blijkt dat succesvolle programma's op het terrein van democratie en burgerschap wordt gekarakteriseerd door:

- Ketenbenadering: een of twee sessies/ervaringen hebben weinig of geen effect, terwijl het bij drie of meer ervaringen beklijft.
- Participatieve methoden: werken in kleine groepen, rollenspelen, zelf oplossingen bedenken voor problemen, simulaties, en schaduwverkiezingen of nagespeelde rechtszittingen leidt tot betere resultaten dan passieve lesmethoden zoals lezingen of de distributie van materialen.
- Deskundigheid en inspiratie door docenten/begeleiders.

Deze conclusie sluit aan bij de ervaringsgerichte leercyclus van Kolb¹⁹ en ook bij de aanbevelingen van de commissie 'Uitdragen kernwaarden van de rechtsstaat'.²⁰ Het Huis zal zich om die reden bij de educatieve activiteiten richten op programma's waarin concrete ervaringen of ondervindend leren mogelijk is, en waarbij wordt

---

¹⁷ Jonge burgers en democratie' (Veldkamp 2007); Onderzoek Avans Hogeschool 'Leren van democratie, een onderzoek naar waar en hoe jongeren kennis, houding en vaardigheden opdoen ten aanzien van politieke partijen en godsdienstvrijheid' (juli 2008); FDO Jongerenconferentie (oktober 2008)

¹⁸ Learning to live together: building skills, values and attitudes for the twenty-first century, Margaret Sinclair, UNESCO: International Bureau of Education, Geneva, 2004. Zie voorts Literature review on outcomes of school-based programs related to "learning to live together", UNESCO, International Bureau of Education 2005.

¹⁹ De Leercyclus volgens Kolb is kort beschreven te vinden op:
http://nl.wikipedia.org/wiki/David_Kolb

²⁰ 'Onverschilligheid is geen optie. De rechtsstaat maken we samen.' Advies van de commissie 'Uitdragen kernwaarden van de rechtsstaat', 13 februari 2008.

gewerkt met (de kracht van) herhaling. Het Huis in Den Haag is vooral vanuit die invalshoek een levendig doe-centrum, waarbij de bezoeker, of beter gezegd: de deelnemer – kennis opdoet (educatie) over democratische processen die direct betrekking hebben op zijn persoonlijke belevingswereld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de interactieve technieken, zoals bijvoorbeeld gebruikt in het Newseum in Washington.

Democratische instrumenten en de kaders van de rechtsstaat spelen een belangrijke rol. Vooral de manier waarop in Nederland besluitvorming tot stand komt en welke rol (jonge) burgers daarbij spelen, wordt in het Huis duidelijk. Het Huis helpt bezoekers zich een mening te vormen, een bewuste keuze te maken in actuele maatschappelijke vragen en burgerschapsvaardigheden te verbeteren. Het laat de waarde, de werking en de structuur (de keuze voor de trias politica, het tweekamerstelsel etc.) zien van de democratische rechtsstaat. Daarnaast kan de bezoeker van het Huis ook kennismaken met de 'echte democratie' door bijvoorbeeld ontmoetingen met politici en rondleidingen door de Eerste en de Tweede Kamer of met behulp van een simulatie/game (participatie).

De boodschap van het Huis is serieus, de verpakking is gevarieerd. Soms uitdagend en prikkelend, soms spectaculair en bezielend, soms informatief en altijd boeiend. Soms wat minder leuk, want ook de taai kanten worden getoond. Kennis van de democratische rechtsstaat is soms taai, maar door voorbeelden en ervaringen komt deze materie tot leven.

Deelnemers worden warm gemaakt voor actief burgerschap, en verleid zich hierin verder te verdiepen.

3.2 Inhoudelijke afbakening activiteiten: oriëntatie op Den Haag

Er valt veel te vertellen over onze staatsinrichting, over de democratische- en politieke cultuur, over de positie van de monarchie, de ontwikkeling van de rechtsstaat en de trias politica, over mensenrechten, grondrechten en de verhouding tussen de verschillende rechten, over vrijheid en de grenzen aan de vrijheid. De democratische rechtsstaat kun je niet compleet in één dagprogramma proppen. Er moeten dus keuzes worden gemaakt. De keuzes voor de inhoudelijke oriëntatie zijn in de eerste plaats de zaken die de doelgroepen lokaal in Den Haag kunnen beleven. In Den Haag kun je gebouwen en mensen zien die je elders niet of minder snel ziet. De Ridderzaal, de Tweede Kamer, de Eerste Kamer, de ministeries, de Raad van State, de Hoge Raad, het Vredespaleis, het torentje – het zijn allemaal unieke gebouwen en instellingen. Kamerleden, departementsambtenaren, leden van het Kabinet en vertegenwoordigers van de parlementaire pers zijn overal te vinden, maar vooral in Den Haag. Juist de typisch Haagse elementen moeten herkenbaar in de (Haagse) programma's zijn opgenomen, op een zodanige manier dat de doelgroep bereid is de reis naar Den Haag te maken.

3.3 Structuur: de rode draad

De door het Huis geboden activiteiten hebben altijd een centraal thema (rode draad) die focus geeft aan het inhoudelijke programma. Dit maakt het mogelijk het bezoek goed voor te bereiden en kan de opbrengst vergroten. Een thematische aanpak concentreert zich bijvoorbeeld op de volgende onderwerpen:

Grondwet, nationale constitutie, Koninkrijk

Europese besluitvorming en internationale politiek

Wetgeving en rechtsstaat
Scheiding der machten, relatie politiek – rechter
Grondrechten en Mensenrechten
Vrijheid en verantwoordelijkheid
Geschiedenis van de staatsinstellingen en belangrijke politieke en staatsrechtelijke gebeurtenissen

Voor invulling van de programma's kan bij deze thematische aanpak inhoudelijk en logistiek worden gewerkt met relevante partners (zie Hoofdstuk 8 en bijlage A, Samenwerkingspartners). Hierdoor wordt kennis samengebracht voor een aantrekkelijk bezoek.

3.4 Educatieve scholierenprogramma's

Uit het hiervoor genoemde onderzoek (UNESCO 2004) volgt dat een geconcentreerde aanpak (een ketenbenadering) effectiviteit oplevert. Eén of twee sessies/ervaringen hebben weinig of geen effect, terwijl het bij drie of meer ervaringen beklijft. Om die reden hanteert het Huis het principe dat het beter is een kleine groep een programmatraject te laten doorlopen, dan een grotere groep een eenmalige ervaring te laten hebben. Dit programmatraject dat de deelnemers – vooral scholieren en studenten – volgen omvat 3 fases:

1. voorbereiding op bezoek,
2. bezoek aan Den Haag (vullend dagprogramma voor scholieren),
3. activiteiten/opdrachten na afloop om ervaring van bezoek te 'verwerken' of er een vervolg aan te geven.

Deelnemers worden voorafgaande aan hun bezoek aan het Huis in Den Haag en na afloop o.a. via internet aan dit programma verbonden. Via een speciale website vol vragen en antwoorden over hoe de politiek werkt, publicaties en lespakketten, kunnen docenten hun leerlingen voorbereiden op een bezoek aan politiek Den Haag en hun opdrachten op deze site afstemmen. Om effectief te zijn en om de kosten te beheersen, zal sterk worden geleund op bestaande internettoepassingen. Door te kiezen voor toepassingen die de doelgroepen al gebruiken, en die zij reeds intuïtief kunnen vinden, wordt de impact daarvan versterkt. Bovendien is het gebruik van die toepassing in de regel vele malen goedkoper dan de ontwikkeling van eigen internettoepassingen. Groepen die fase 1 reeds hebben afgerond, hebben bij het reserveren van een bezoek aan het Huis voorrang op groepen die deze fase nog niet hebben afgehandeld.

Na afloop van het bezoek aan Den Haag kunnen de deelnemers verder aan de slag gaan met fase 3 van het traject, een voortzettingsprogramma. Op deze manier kan ook na het bezoek een vervolg worden gegeven aan wat men heeft 'meegemaakt'. Programma's ter voorbereiding en ter voortzetting kunnen digitaal zijn, door gebruik te maken van materiaal en antwoorden die de deelnemers in fase 1 en 2 hebben verzameld. Daarnaast kan na afloop van een bezoek aan het Huis in Den Haag het traject worden voortgezet in de vorm van activiteiten. De activiteiten binnen deze

programma's worden lokaal – in de klas, in het gemeentehuis, in de rechtbank – en/of via internet aangeboden.

Het scholierenprogramma is een belangrijk onderdeel van het Huis. Maar een Huis als uitsluitend een instelling voor scholieren heeft een te smal profiel om buiten schooltijden andere groepen en functies aan te trekken. Bovendien kan een te sterke focus op scholieren de aantrekkelijkheid van het Huis voor politici, politieke partijen, bestuurders enz. om actief bij te dragen, doen afnemen. Behalve "school voor de democratie" zou het educatieve programma derhalve ook een democratieacademie moeten zijn, om andere groepen te trekken. De combinatie van aanbod voor grote groepen jongeren en volwassenen in één centrum blijkt elders ook goed mogelijk.²¹

3.5 Participatietrajecten

Naast de educatieve programma's biedt het Huis ook participatieprogramma's voor de deelnemende bezoekers om daarmee een bijdrage te leveren aan burgerschapsontwikkeling en voor de bezoekers/deelnemers een handelingsperspectief te ontwikkelen. Het Huis activeert. Bezoekers en deelnemers aan activiteiten worden aangemoedigd tot handelen in hun eigen omgeving. Hierdoor wordt actief burgerschap bevorderd. Door te zorgen voor participatie door mannen én vrouwen van verschillende leeftijd en afkomst, kortom voor vele verschillende doelgroepen, versterkt Het Huis dat iedereen zich kan herkennen in de landelijke, regionale en lokale politiek.

Ook voor jongeren worden naast de specifiek op educatie gerichte activiteiten "werkplaatsen" aangeboden waarin men aan de slag gaat met maatschappelijke vraagstukken binnen de context van de democratische rechtsstaat.

Het Huis wil participatie van burgers bij het maken van overheidsbeleid vergroten en verbeteren. Bij deze programma's richt het Huis zich niet alleen op het bevorderen van actief burgerschap bij de burgers zelf, maar juist ook op de bestuurders en hun organisaties die deze betrokkenheid mogelijk moeten maken. Zie voor een verdere uitwerking van de participatieprogramma's: § 3.9.

3.6 Opleidingscentrum

Het Huis is een opleidingscentrum dat in aanvulling op bestaand aanbod specifieke trainingen en cursussen aan verschillende doelgroepen aanbiedt. Het Huis heeft dus een eigen aanbod in opleidingen. Een ander deel van de cursussen/trainingen kan verzorgd worden door derden (zie hfst 8, Samenwerkingspartners). De uitgebreidere cursussen worden voornamelijk tijdens de avonduren aangeboden. De lokalen die voor het opleidingscentrum gebruikt worden, worden overdag gebruikt voor de scholierenprogramma's.

Voorbeelden van aanbod trainingen/cursussen:

- Studiedagen voor (huidige en toekomstige) docenten wier vakgebied nauw aansluit bij de kennis en vaardigheden die in het Huis worden aangeboden. (bv. maatschappijleer, geschiedenis, godsdienst en aardrijkskunde).²²
- Debattrainingen / mediatrainingen voor verschillende doelgroepen. Debattrainingen en workshops voor zowel scholieren als voor docenten in

---

²¹ Het Koorenhuis in Den Haag biedt vele verschillende soorten cursussen en workshops aan (individueel of in groepen) aan voor zowel volwassenen als adolescenten en kinderen.

²² Het Huis biedt daarnaast (gratis) ondersteunend materiaal aan voor leerkrachten (gericht op VO) die actuele kwesties en conflicterende thema's willen 'aanpakken' in de klas.

opleiding. Dit is een doorontwikkeling van de activiteiten van de Dienst Communicatie van de Tweede Kamer.²³

- Leergang politiek bestuurlijke verhoudingen, masterclass constitutionele verhoudingen voor ambtenaren (van zowel lokale, regionale als nationale overheidsinstanties).
- Cursussen over de werkwijze (de procedures) van de instituties van de democratische rechtsstaat voor (parlementair) journalisten (binnenland en buitenland) en lobbyisten etc.²⁴
- Cursussen politieke participatie voor burgers.
- Cursus maatschappelijk besturen
- Cursus burgerparticipatie
- Diverse cursussen voor raadsleden
- Cursus burgerparticipatie voor (nieuwe) raadsleden, (nieuwe) wethouders en ambtenaren (i.s.m. VNG)²⁵
- Cursus universele mensenrechten

3.7 Wetenschappelijke inbedding

Het Huis als opleidingscentrum is een plaats voor studie en verdieping in samenwerking met Universiteiten en Hogescholen.²⁶ De wetenschap zal ook via de interne organisatie aan het Huis worden verbonden, bijvoorbeeld door een gezaghebbende wetenschapper te benoemen als lid van de raad van Toezicht en/of als lid van de Raad van Advies. Een strategische alliantie met universiteiten en hogescholen zal worden gevormd om de aansluiting op de studentendoelgroep te borgen. Verder zal het Huis jaarlijks een democratieprijs uitreiken aan studenten die een publicatie hebben ingezonden op een jaarlijks aan te wijzen onderwerp.

3.8 Debatfunctie

Algemeen

Het publieke debat is een wezenlijk onderdeel van de democratische rechtsstaat dat bijdraagt aan informatieoverdracht en meningsvorming. Het vormen van een mening is een democratisch basisprincipe. Het publieksdebat is bij uitstek een voorbeeld van hoe in een democratische samenleving op een open, vreedzame en respectvolle manier kan worden omgegaan met meningsverschillen en belangenverschillen. Het Huis is daarom bij uitstek het 'centrum' om publieksdebatten (over onderwerpen gerelateerd aan de democratische rechtsstaat) te organiseren. De debatfunctie van het Huis streeft naar bevordering van communicatie tussen beleidsmakers, volksvertegenwoordigers, wetenschappers en het publiek. Naast het organiseren van een vast aantal 'Huisdebatten' per jaar ontwikkelt het Huis programma's waarbij debateducatie centraal staat. De zogenoemde Huisdebatten betreffen (voornamelijk) onderwerpen die verbonden zijn met democratie en rechtsstaat. Te denken valt bijvoorbeeld aan onderwerpen rondom thema's als mensenrechten en verkiezingen. Het Huis organiseert zelf of in samenwerking met derden²⁷ een aantal vaste (Huis)debatten zoals:

- Debatten in aanloop naar de verkiezingen (van EP, TK, PS, GR, WS)

---

²³ Extern/ nog nader te financieren

²⁴ De Tweede Kamer merkt een groeiende vraag van bovenstaande doelgroepen naar speciale cursussen over de werking van de kamerorganisatie) en heeft niet voor alle vraag aanbod.

²⁵ De laatste 5 cursussen worden thans door het IPP aangeboden.

²⁶ De Campus Den Haag, het Parlementair Documentatie Centrum en het Montesquieu-instituut zijn hier voor de hand liggende partners (wellicht ook als potentiële huisgenoot, onder één dak met het Huis).

²⁷ Zoals lokale debatcentra in het land en organisaties zoals Nieuwspoor en Coolpolitics.

- Debatten rond de belangrijke dagen als; internationale dag voor de rechten van de mens, Dag van Europa, Koninkrijksdag, Internationale Vrouwendag, Dag van de tolerantie etc.
- Debatten naar aanleiding van de maatschappelijke actualiteit

Het debatcentrum van het Huis zal zich hiermee richten op debatten die raken aan de kernfuncties van het Huis. Dit zijn thema's op het snijvlak van media en politiek, de werking van de democratische rechtsstaat en internationale onderwerpen. Het debatcentrum richt zich ook op het gebruik van nieuwe media en bindt zich hiermee aan (jongere) journalisten.

Online debatten

Het Huis biedt aansluitend op activiteiten in Den Haag voor diverse doelgroepen op Internet faciliteiten waar burgers online kunnen debatteren over politieke onderwerpen die zijn gerelateerd aan democratie en rechtsstaat en daarover ook voorstellen kunnen ontwikkelen. Het Huis koppelt de resultaten van deze internetdebatten ook aan politieke besluitvorming, bijvoorbeeld door deze te aggregeren en aan de media of aan de betrokken bestuursorganen te sturen. Debat wordt ondersteund door specifieke informatie, quizen en online polls. Debat wordt als module geïntegreerd in of gekoppeld aan (populaire) bestaande digitale sociale netwerken, zodat de doelgroepen daadwerkelijk worden bereikt. Politici worden uitgenodigd om deel te nemen aan deze online debatten. De online discussies lopen via de computer thuis of op kantoor, op elk moment van de dag. Door de uitwisseling van ideeën en vragen naar aanleiding van de discussies helpen deze de politieke besluitvorming.

Het Haags Debatcentrum

Naast de eigen debatfunctie van het Huis is er mogelijk ruimte voor een zelfstandig debatcentrum. De debatfunctie van het Huis en een zelfstandig debatcentrum zouden kunnen worden samengebracht tot één centraal Haags debatcentrum. Dit kan een belangrijke versterking van de debatfunctie van het Huis opleveren.

3.9 Overzicht activiteiten

De educatieve activiteiten van het Huis zijn *doelgroepgestuurd* opgezet. De optiek van de doelgroep, en dus niet bijvoorbeeld een instelling, wordt als uitgangspunt genomen voor een programma/activiteit.

Onderwijs

Het Huis biedt scholen/onderwijsinstellingen actuele en ook vernieuwende lespakketten, aangepast aan verschillende schooltypes en –niveaus, voor vele verschillende onderwerpen. De variëteit aan (online)lesmethodes en materialen geven de groepen een totaalpakket. De programma's verrijken de leerervaring doordat 'zelf doen' centraal staat bij de programma's. Daarnaast worden thema's/onderwerpen geselecteerd die dicht bij de persoonlijke belevingswereld van de verschillende doelgroepen staan.

Een volledig programmatraject (voor de scholieren doelgroepen) bestaat uit 3 fases:

-fase 1 - voorbereiding op bezoek aan het Huis

-fase 2 - bezoek aan het Huis

-fase 3 - nabespreking bezoek aan Huis (voortzettingsprogramma)

Groepen kunnen natuurlijk ook kiezen om slechts fase 2 te doen. Maar op verschillende manieren zal het Huis het doorlopen van het gehele programma aantrekkelijk maken.

De digitale lespakketten bieden (in de klas) een goede voorbereiding op bezoek aan het Huis, maar de lesmethode kan ook tijdens een bezoek aan het Huis (online) worden geraadpleegd.

Fase 2 bestaat uit een (voornamelijk educatief) dagprogramma in Den Haag: een actieve en leerzame dag met discussie, rondleidingen, bezoek aan het Huis en activiteiten rondom en in de gebouwen van het Haagse Binnenhof²⁸.

De activiteiten van het Huis sluiten aan op de kerndoelen en eindtermen van het voortgezet onderwijs en de hogere klassen van het basisonderwijs.²⁹ Dat betekent dat per schooltype en –niveau per schoolvak een passend programma wordt aangeboden. Deelname aan de programma's is vrijwillig, maar zal zich geleidelijk een vaste plek in het onderwijs ontwikkelen.

Fase 3 bevat een variëteit aan werkvormen, mede afhankelijk van de (gekozen) rode draad (thema).

De fasen 1 en 3 worden ondersteund via diverse activiteiten zoals scholierenverkiezingen, wegwijsdagen op het plaatselijke gemeentehuis, gastlessen over diverse onderwerpen en scholierenkranten over actuele onderwerpen. De intermediaire groep docenten wordt daarnaast voor de fasen 1 en 3 ondersteund via het tijdschrift Maatschappij en Politiek (vakblad voor docenten maatschappijleer) en de jaarlijkse conferentie (docentendag) voor leraren maatschappijleer.

Burgerparticipatie

Het Huis ontwikkelt methoden en technieken ter bevordering van burgerparticipatie, en stelt deze beschikbaar of zet deze in. Hierbij gaat het om bijvoorbeeld:

- Het (in opdracht) begeleiden van overheden bij burgerparticipatie trajecten
- Het (in opdracht) begeleiden van overheden bij het ontwikkelen van participatienota's
- Het (in opdracht) evalueren van uitgevoerde participatietrajecten
- Het toerusten van (potentieel) actieve burgers
- Het (in opdracht van gemeenten en provincies) op maat maken van trajecten voor (jongeren)participatie.

Deze activiteiten zullen nader worden afgebakend en in lijn worden gebracht met de expertise binnen de organisatie van het Huis en de meerwaarde in relatie tot de overige activiteiten van het Huis. Waar derden al in voldoende mate voorzien in deze activiteiten zal het Huis in de regel geen initiatieven ontplooiën.

Bevorderen van kwaliteit en diversiteit

Het Huis verricht activiteiten ter bevordering van de kwaliteit en diversiteit van volksvertegenwoordigers door bijvoorbeeld:

- Het ondersteunen van (kandidaat) volksvertegenwoordigers.
- Projecten die de deelname van vrouwen en allochtonen bevorderen.

Burgers bij politiek betrekken

Het Huis ontwikkelt en gebruikt instrumenten om burgers dichter bij de politiek te betrekken. Hierbij gaat het om de doorontwikkeling en inzet van bijvoorbeeld online instrumenten als de Stemwijzer, de Opiniewijzer, de Partijwijzer, de Stemmentracker, het Stemexamen. Verder zal de debatfunctie van het Huis een bijdrage aan het vergroten van de betrokkenheid van burgers leiden.

3.10 Inspiratiebronnen

---

²⁸ Dit is een doorontwikkeling van het succesvolle concept van 'De Haagse Tribune' van het IPP.

²⁹ Met ingang van 1 februari 2006 legt de wet op scholen de taak om bij te dragen aan actief burgerschap en sociale integratie

Inspiratiebronnen voor de inhoudelijke uitwerking van de activiteiten van het Huis zijn onder andere:

- National Constitution Center, Philadelphia
- Bezoekerscentra van een aantal buitenlandse parlementen (zoals London, Berlijn, Canberra, Zweden, Washington).
- Knooppunt democratie, Brussel
- MiniTinget, Oslo
- Freedom Trail, Boston
- Haus der Geschichte, Bonn
- Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn
- The Eden Project, Cornwall
- Newseum, Washington
- Museum of Tolerance, Los Angeles
- Naturalis, Leiden
- Museum voor Communicatie, Den Haag
- Museon, Den Haag
- Fort van de democratie, Utrecht
- Lesproject Staten-Generaal: De Derde Kamer
- Scholierenpakket Raad voor de Rechtspraak
- Programma's De Haagse Tribune (IPP)
- Wegwijsdagen (IPP)

Meer informatie over de belangrijkste buitenlandse inspiratiebronnen is opgenomen in bijlage G.

3.11 Door externen georganiseerde activiteiten

Een deel van de ruimtes in het gebouw van het Huis wordt niet continu gebruikt voor de kerntaken. Er is daardoor ruimte voor gebruik door derden. Het Huis heeft door centrale ligging t.o.v. het Binnenhof een grote aantrekkingskracht op derden die hier ruimtes willen huren voor presentaties rapporten, persconferenties, lezingen en dergelijke. Exploitatie van de zalen kan gedeeltelijk worden ondergebracht bij een externe organisatie. Te exploiteren functies zijn:

- losse verhuur op vrije uren/dagdelen van ruimtes (bijvoorbeeld de centrale hal en vergaderzalen).
- het beschikbaar stellen van het Huis voor evenementen (bijv. recepties, partijcongressen³⁰, debat avonden).
- aanvullende horeca (catering en drankjes bij activiteiten)³¹.

---

³⁰ Onderzoek moet uitwijzen welke partijen hier interesse in hebben en hoeveel leden de verschillende partijcongressen gemiddeld trekken.

³¹ Het Huis (als organisatie) heeft geen zelfstandige horecagelegenheid zoals een grand-café. Zie ook bijlage E voor uitwerking elementen centrale huisvesting.

HOOFDSTUK 4. HUISVESTING

4.1 Uitgangspunten voor omvang organisatie en bezoekersaantallen

Het Huis is zeven dagen per week geopend, overdag op werkdagen voor scholierengroepen en 's avonds en in het weekeinde voor speciale activiteiten en zaalverhuur. De reguliere openingstijden voor groepsbezoeken zijn van 9.00 uur tot 18.00 uur. Voor de omvang wordt uitgegaan van maximaal 250.000 bezoekers per jaar. Hierbij wordt rekening gehouden met een piek van 1500 bezoekers op een dag en een drukste bezetting van 1200 bezoekers tegelijk.

Voor de locatie Den Haag wordt in dit stadium uitgegaan van een bezetting van ca. 72,1 fte, waaronder 24,5 fte groepsbegeleiders en 2,9 fte met een externe werkplek (Binnenhof). Een deel van de medewerkers (ca. 44,7 fte) heeft haar/zijn werkplek in het Huis. Voor de indicatieve formatieomvang wordt verwezen naar bijlage E (personeel).

4.2 Elementen centrale huisvesting

Hieronder zijn de belangrijkste elementen van de Haagse huisvesting van het Huis voorlopig beschreven. Deze worden nader uitgewerkt in een Functioneel Ruimtelijk Programma van Eisen.

Uitstraling

Het gebouw in Den Haag heeft een herkenbare uitstraling voor het publiek en voor de voorbijgangers. Het gebouw is tenslotte het visitekaartje van het Huis. Van buiten moet zichtbaar zijn wat er binnen aan activiteiten te doen is. Het gebouw moet aantrekkelijk zijn voor de verschillende doelgroepen en een balans weergeven tussen het serieuze onderwerp en de boeiende programma's die worden aangeboden.

Functionele invulling

Het gebouw ontvangt diverse groepen en individuen die snel moeten zien waar ze heen moeten. Dit vraagt om een duidelijk overzicht van de diverse ruimten. Verder vraagt dit oplossingen voor logistieke problemen zoals de vele groepen die in een keer binnenkomen en de kruisende stromen in het gebouw, wanneer gebruik gemaakt wordt van diverse faciliteiten.

Hierna worden een aantal ruimten verder toegelicht:

* Centrale Hal

De entree van het gebouw is een zeer laagdrempelig semi-openbaar gebied. Je loopt makkelijk binnen ook als je het Huis niet bezoekt, maar slechts even binnenkomt. Je kunt de hal inlopen via de hoofdingang, maar het is ook mogelijk om via functies grenzend aan de hal binnen te komen. Hierbij valt te denken aan de Huiswinkel of het Café. Het is zelfs mogelijk dat in de hal meer functies te vinden zijn zoals een pinautomaat, een winkel of een baliefunctie van een andere organisatie. Deze diverse manieren om de hal in te kunnen lopen moet bijdragen aan de toegankelijkheid voor een grote en diverse groep bezoekers. Buiten openingstijden is de hal wel afsluitbaar.

In de hal zelf kun je afspreken, verzamelen, een entreekaartje kopen en een voorproefje zien van wat het Huis te bieden heeft. Ook zie je al enkele ruimtes die je

het gevoel geven eigenlijk al in het Huis te zijn. De hal kan ook de plek zijn waar in de avonduren bijeenkomsten voor genodigden georganiseerd worden, zoals recepties, lezingen of radio en televisie-uitzendingen. De hal heeft een open karakter en is uitnodigend. In de hal kun je natuurlijk ook terecht om je spullen op te bergen in een locker en zijn toiletten te vinden.

Afhankelijk van de uiteindelijke locatie en beschikbare ruimte op de begane grond, wordt speels omgegaan met niveauverschillen. Naast zicht op diverse ruimten vanuit de hal is er ook zicht op de hal. Niveauverschillen passen bij onderscheid dat gewenst is tussen ruimten en vormen geen fysieke of visuele barrière.

* Auditorium

Het auditorium is een ruimte waar 300 personen een plek kunnen vinden voor een groot evenement. Het auditorium kan echter ook gebruikt worden voor kleinere groepen. Te denken valt aan diverse bijeenkomsten, zoals presentaties, films, forumbijeenkomsten etc.

Het auditorium is met de entreehal verbonden en op sommige momenten ook te betreden zonder entreebewijs voor meer openbare evenementen. Het gebruik van deze grote ruimte is niet continue. Daarom is het streven om de verbinding zo open te maken dat het auditorium met een tribuneachtig zitgedeelte ook gebruikt kan worden als verzamelplek voor groepen. De entreehal is een natuurlijke foyerruimte voor het auditorium.

* Café

Het Huis als organisatie heeft in principe geen eigen horeca gelegenheid. Er wordt wel gekozen voor een café dat door derden wordt geëxploiteerd en tegelijkertijd de catering voor andere ruimten in het Huis verzorgt. Dit café kan ook de plek zijn voor een politiek café of een debat.

* Winkel / informatiepunt

Vanuit een eigen entree en een ingang via de centrale hal is ook de Winkel van het Huis bereikbaar. De winkel verkoopt o.a. boeken en een aandenken aan het bezoek aan het Huis. Bij de winkel zou ook plaats zijn voor een informatiepunt, waar eventueel doorverwezen kan worden naar diverse bibliotheken of waar een handige site met informatie over Democratie eenvoudig toegankelijk is gemaakt.

* Diverse Huisruimten

Doe-activiteiten zijn het hart van het programma in het Huis. Naast een ruimte met een tentoonstelling zijn er vooral ook actieve onderdelen opgenomen. Je kunt door je eigen inbreng en die van je groep meedoen aan verkiezingen, debatten, een rechtszaak naspelen, een film bekijken en bespreken of een product maken (poster, tv-rapportage, krant etc.). Via internet en TV kan men kijken naar live vergaderingen van bijv. de Tweede Kamer.

Voor sommige van bovenstaande activiteiten zijn ruimten speciaal ingericht. Afhankelijk van je programma bezoek je diverse ruimten. Deze ruimten zijn gepast ingericht, waar nodig met audiovisuele apparatuur (beamer, smartboard of videoschermen) en zijn afhankelijk van de functie geschikt voor groepen van 20 tot 80 personen. Een informatiepunt zou ook hier een plek kunnen krijgen, waardoor groepen die aan een opdracht werken (bijvoorbeeld kort journalistiek nieuwsitem voor tv) hier informatie kunnen verzamelen. Het informatiepunt kan ook de koppeling zijn van het dagprogramma en een eindproduct dat verwerkt wordt en later (vanaf school) digitaal opgehaald kan worden voor een afsluitende activiteit.

Het Huis staat in Den Haag omdat dit de plek is waar ook in de stad veel over democratie en rechtstaat te beleven is. Vanuit het huis zijn er dan ook diverse activiteiten te ondernemen in de binnenstad, zoals wandelingen en rondleidingen in o.a. de parlamentsgebouwen. Het Huis is de centrale plek voor elk programma.

De specifieke ruimten zoals een vergaderruimte, debatzaal, een studio of een atelier kunnen ook verhuurd worden aan derden op het moment dat zij niet in gebruik zijn voor een huisprogramma. Mogelijkheden zijn: partijraadsvergaderingen, rondetafelgesprekken, expertmeetings, kaderscholing partijen etc.

* Kantoorruimte

De organisatie van het Huis heeft in dit gebouw ook het kantoor voor de medewerkers. De begeleiders van programmaonderdelen hebben in dit kantoor hun verzamelpunt, waar ze zich kunnen voorbereiden, onderling kunnen afstemmen en evalueren.

Opslag en voorzieningen

Er zijn diverse voorzieningen zoals de expeditie, de toiletten, maar ook werkkasten voor de schoonmaak etc. Daarnaast is verschillende opslagruimte nodig. Het gaat om opslag van zaalmeubilair, kantoormeubilair, expositiemateriaal, leermiddelen, maar ook brochures, en bulkopslag voor kantoor- en schoonmaakartikelen. Een eventuele grote opslag voor specifieke elementen of grote hoeveelheden meubilair moet in een ruimte elders in Den Haag opgeslagen worden. Hiervoor is ruimte in de binnenstad te kostbaar.

Toegankelijkheid

Een deel van het gebouw is zo openbaar mogelijk en met zo min mogelijk barrières. Een deel is echter alleen toegankelijk met een toegangsbewijs en dus gecontroleerd. Het Huis biedt diverse faciliteiten om rondleidingen (o.a. aan de Tweede Kamer) zo goed mogelijk voor te bereiden. Zo zijn er lockers voor de spullen van de bezoekers. Bij het vergroten van het aantal bezoekers aan de Tweede Kamer is aanpassing nodig van de publieksentree en de benodigde beveiligingsmaatregelen. Voor een betere en efficiëntere manier van de afhandeling van een grote stroom bezoekers moet nog een oplossing gevonden worden. Wellicht is een beveiligingscontrole in het Huis een oplossing. Onderdeel van het onderzoek is de mogelijkheid om (afhankelijk van de locatie van het Huis) een fysieke verbinding te maken met het Binnenhof. Daarbij dient ook een ondergrondse verbinding tussen het Huis en het parlement (beide Kamers) te worden onderzocht.

Openbare ruimte

De openbare ruimte is een verantwoordelijkheid van de gemeente Den Haag. In overleg met de gemeente zal de toegang, zeker de ruimte rondom het gebouw, verder worden ingericht.

Technische eisen

In een later stadium wordt het Functioneel Ruimtelijk Programma van Eisen aangevuld met de technische eisen. Dit betreft diverse eisen aan gebruikersapparatuur, conditie van ruimten, geluidseisen etc.

Oppervlakte eisen

Voor de benodigde oppervlakte wordt een Functioneel Ruimtelijk Programma van Eisen opgesteld. In dit stadium kan slechts een globale indicatie worden gegeven van het aantal ruimten en de omslagfactor voor de daarbij behorende voorzieningen. Tevens moet nog inzichtelijk gemaakt worden wat nodig is aan

parkeerplaatsen en stallingruimte voor (brom)fietsen. Voor vaste parkeer- en stallingplaatsen wordt uitgegaan van de gemeentelijke parkeernormen.

4.3 Globale planning realisatie huisvesting

Deze projectbeschrijving heeft tot doel om besluitvorming over concept, organisatie en gebouw een stap dichterbij te brengen. Met name de lange aanlooptijd voor de realisatie van de definitieve huisvesting maakt het nodig nu al de contouren daarvan te schetsen. Dit hoofdstuk zal worden uitgewerkt in een Functioneel en Ruimtelijk programma voor de definitieve huisvesting. De locatie Spui/Kalvermarkt wordt daarbij in elk geval op haalbaarheid onderzocht. De reden daarvan is de beschikbaarheid van deze locatie en de reeds door de ontwikkelaar in gang gezette planontwikkeling, en met het oog op de vaststelling, op korte termijn, van concrete locatie-eisen voor het Huis alsmede deze projectbeschrijving, is het van belang nu de haalbaarheid van deze locatie nader te onderzoeken. Dit onderzoek loopt parallel aan de locatiescan die het ministerie van BZK en de gemeente Den Haag samen afronden. Een definitieve keuze voor een locatie kan pas na toetsing van de haalbaarheid en zicht op het totaal aan locatieopties gemaakt worden.

Afhankelijk van de locatie (bestaand pand, nieuwbouw of zelfstandige ontwikkeling) wordt bepaald welke inbreng vanuit het Huis nodig is. Los van de locatie is een globale planning als volgt voor te stellen:

PvE opstellen en architectenselectie	6 maanden
Ontwerptijd	15 maanden
Bouwvoorbereiding	12 maanden
Bouwtijd	24 maanden
Inrichting en openbare ruimte	3 maanden

De geschatte doorlooptijd is daarom geschat op 5 jaar na het akkoord over deze projectbeschrijving.

In bijlage D is, met het oog op de raming van de huisvestingskosten als onderdeel van de exploitatie een indicatieve ruimtestaat van de centrale huisvesting opgenomen.

HOOFDSTUK 5. ORGANISATIE EN STURINGSMODEL

5.1 Uitgangspunten onafhankelijke stichting

Uitgangspunt is dat de programmering en de activiteiten niet afhankelijk zijn van bepaalde politieke, maatschappelijke of economische actoren. Het Huis dient binnen de gestelde kaders en inhoudelijk onafhankelijk van politieke organen te kunnen functioneren. Die neutraliteit en onafhankelijkheid garandeert deelnemers aan de programma's en bezoekers objectieve en politiek neutrale informatie en educatieve inhoud. Deze onafhankelijkheid is nodig om duurzaam brede lagen van de bevolking en relevante doelgroepen te kunnen aanspreken. Het Huis mag geen spreekbuis zijn van de politieke meerderheid of van bepaalde politieke of maatschappelijke stromingen. Om die reden wordt het Huis geëxploiteerd door een onafhankelijke Stichting. De inhoudelijke onafhankelijkheid van het Huis wordt geborgd door de keuze van rechtsvorm (stichting) en sturingsrelatie (regelgeving en jaarlijkse toetsing). De politieke verantwoordelijke minister ziet toe op de instandhouding (continuïteit) en de effectiviteit. Deze verantwoordelijkheid wordt gewaarborgd door een sturingsrelatie waarin de minister beschikt over een beperkt pakket van sturings- en verantwoordingsinstrumenten, te weten:

- vastleggen van de doelen, taken en financiële kaders
- goedkeuring van jaarplannen.

Deze sturingsinstrumenten worden geëffectueerd via de toekenning (vooraf) en vaststelling (achteraf) van de rijkssubsidie.³²

5.2 Subsidievoorwaarden

Deze bovengenoemde Stichting wordt gefinancierd uit een rijkssubsidie. Krachtens de wet worden voor de toekenning van deze rijkssubsidie de centrale doelstellingen en doelgroepen van de Stichting bepaald alsmede de eisen aan de door de stichting te leveren informatie ten behoeve van de subsidiëring en verantwoording, waaronder een algemeen inlichtingenrecht ten behoeve van de minister. Ook worden specifieke randvoorwaarden gesteld over het interne bestuur (statuten, gedragscodes e.d.) en de bedrijfsvoering. Uiteraard geldt de beschikbare/gerealiseerde huisvesting in Den Haag als een randvoorwaarde voor de Stichting.

De rijkssubsidie zal op jaarlijkse basis worden toegekend indien wordt voldaan aan de krachtens de wet gestelde eisen. Voorafgaand aan elk jaar wordt door de Stichting een voorstel gedaan voor de in dat te ondernemen activiteiten, de prioriteiten en het beleid van de Stichting (jaarplan, aangevuld met een meerjarenplan of - visie). Na afloop van elk jaar wordt door de Stichting verantwoording afgelegd over de besteding van de rijkssubsidie (jaarverslag, met accountantscontrole).

De hiervoor bedoelde kaders van de Stichting worden, naast de toepasselijkheid van algemene wetgeving voor stichtingen en voor overheidssubsidies (de algemene wet bestuursrecht) vastgelegd in:

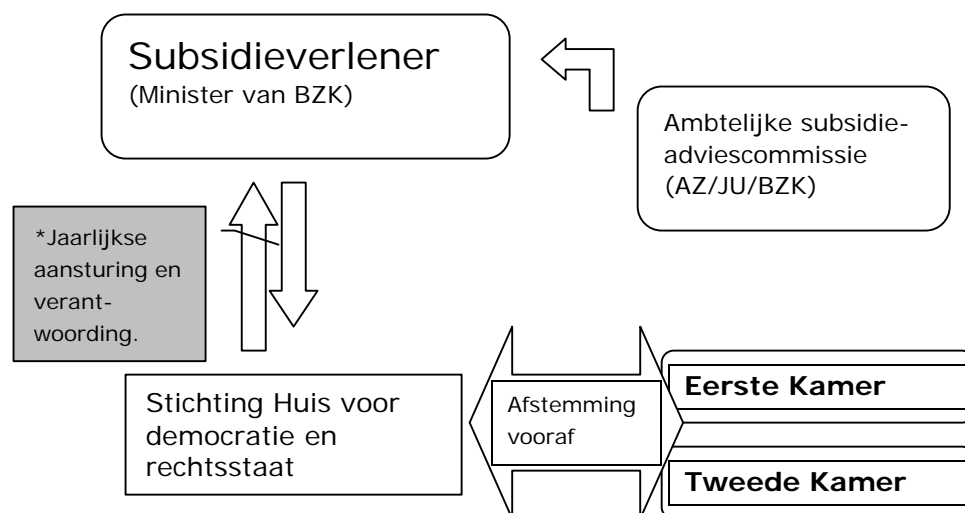
- Een ministeriele regeling krachtens de Wet overige BZK-subsidies: Subsidieregeling Huis voor democratie en rechtsstaat

---

³² Indien de Stichting eigenaar/rechthebbende is met betrekking tot de locatie in Den Haag, zal in de statuten een beperkte invloed van de minister worden vastgelegd, die aan die positie is gerelateerd.

- Jaarlijks specifiek aan de subsidie verbonden voorschriften (subsidiebeschikking)
- De statuten
- De gedragscodes die via de subsidieregeling dan wel subsidiebeschikking of de statuten van toepassing worden verklaard

Omdat de nieuwe stichting een lerende organisatie is kan het nodig zijn in de eerste periode na te gaan of de gestelde kaders passend zijn. Voor het jaarlijkse programma van activiteiten wordt een nadere afbakening gemaakt van de doelen, de doelgroepen en de thema's. In de eerste jaren kan het zijn dat blijkt dat de kaders te ruim of te smal zijn en aangepast moeten worden. De interdepartementale subsidieadviescommissie toetst het jaarplan en jaarverslag ten behoeve van de subsidieverlener (BZK). In deze commissie zijn de betrokken ministeries die in structurele zin financieel de kaders van het Huis bepalen verenigd (Algemene Zaken, Justitie alsmede Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties). Deze subsidieadviescommissie legt jaarlijks op voordracht van de Stichting het jaarplan ter goedkeuring voor aan de Minister van BZK die op basis daarvan jaarlijks subsidie verleent. De formele besluiten worden in alle gevallen door de Minister van BZK als het bevoegde bestuursorgaan vastgesteld. Deze minister treedt op als het centrale bestuursorgaan voor de toekenning van de middelen en het toezicht op de uitvoering. De ministeriële verantwoordelijkheid beperkt zich aldus tot de instandhouding en het toezicht op de doelmatigheid van de uitvoering. Gelet op de nauwe betrokkenheid van de beide kamers der Staten-Generaal als zodanig met de activiteiten van het Huis - niet in de laatste plaats in logistieke zin! – wordt als vaste subsidievoorwaarde in de regelgeving opgenomen dat de Stichting haar jaarplan tevoren met de voorzitters van beide kamers (of vertegenwoordigers daarvan) afstemt.

Sturing/financiering/verantwoording. De subsidieadviescommissie adviseert de minister van BZK als het verantwoordelijke bestuursorgaan. De Stichting stemt haar jaarplan tevoren met de beide kamers af.

5.3 Prestatie-eisen en –indicatoren

Het doel en de vaste kaders voor het Huis zullen zoveel mogelijk worden vastgelegd in een ministeriele regeling. Dit zijn zaken als doelstellingen en activiteitenkaders, de maximale jaarsubsidie, tarieven, openingstijden en dergelijke. In de jaarlijkse

subsidiebeschikking zullen de prestatie-eisen voor het desbetreffende jaar worden geformuleerd waaraan het Huis moet voldoen om voor subsidiëring in aanmerking te komen.

De mate waarin de Stichting haar doelstellingen realiseert, kan worden gemeten met de volgende prestatie-indicatoren:

- Aantallen bezoekers en deelnemers aan activiteiten van het Huis, zoveel mogelijk uitgesplitst naar deelnemers van specifieke doelgroepen, en uitgesplitst naar activiteiten in Den Haag, evenementen en activiteiten in het land en via Internet.
- Bereik, gemeten naar aantallen bezoekers van internetapplicaties, (verkochte) oplage van publicaties, verwijzingen in massamedia.
- Waardering door bezoekers van producten en activiteiten
- Waardering van docenten en andere intermediairs
- Participatie aan instellingen die samenhangen met het functioneren van de democratie
- Kennis van de democratische rechtsstaat: blijkend uit onderzoek (monitor democratie en burgerschap)

Aan de prestatie-indicatoren is tevens een periodieke evaluatie verbonden, waarbij in brede zin wordt ingegaan op de mate waarin het Huis een bijdrage levert aan het bereiken van de gegeven doelstellingen. De prestatie-indicatoren zullen vooral in de consolidatiefase van het Huis (2014 e.v.j.) een belangrijke factor vormen bij de toekenning van de subsidie.

5.4 De interne organisatie van de Stichting

Code Cultural Governance

Leidraad bij de interne organisatie is de Code Cultural Governance³³. Deze Code geeft een aantal regels waarmee goed bestuur, adequaat toezicht en transparante verantwoording van culturele instelling wordt bevorderd. Deze Code is geschikt voor een groot aantal (rijks)gesubsidieerde instellingen die, evenals het Huis, enerzijds een instandhoudingssubsidie ontvangen, maar anderzijds inhoudelijk onafhankelijk zijn. Om die reden leent deze code zich ook goed voor toepassing op het Huis, waarvoor ook onafhankelijkheid als randvoorwaarde geldt, maar waarbij tevens behoefte is aan goed bestuur, adequaat toezicht en transparante verantwoording.

Keuze besturingsmodel

In 2013 zal de Stichting starten met een nieuwe Haagse thuisbasis, maar met in de jaren ervoor goed doorontwikkeld programma van activiteiten. Veel van de activiteiten zijn in 2013 al beproefd, geëvalueerd, uitgebreid en verbeterd. Het Huis zal in 2013 een flinke uitvoeringsorganisatie hebben, met een professionele dagelijkse leiding, een eigen staf en interne hiërarchie. In bijlage E is de globale opbouw van de personeelsformatie opgenomen. Veel zaken zijn formeel geregeld en schriftelijk vastgelegd. De medewerkers beschikken over de benodigde beleidscompetenties om het bestuurlijk proces geheel aan hen toe te vertrouwen. Om die reden zal in 2013 de organisatie rijp zijn voor het Raad-van-Toezicht-model.

Fiscale aspecten

De Stichting is inhoudelijk gezien een algemeen nut beogende instelling. Op grond van de toepasselijke fiscale regelgeving voor dergelijke instellingen gelden enkele eisen aan de beloning van bestuurders, vermogen, beleidsplan en de kosten van fondsenwerving. Vermeldenswaard is wel dat de leden van de raad van toezicht

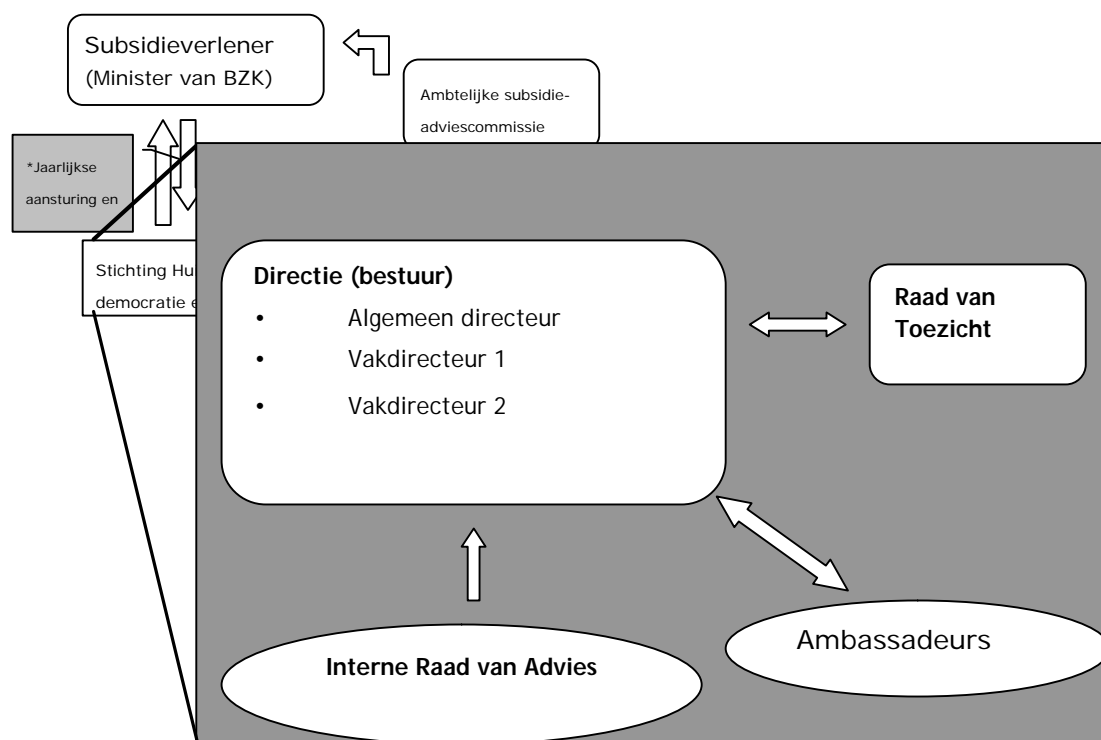
---

³³ <http://www.culturalgovernance.nl/>

geen andere beloning mogen ontvangen dan een vergoeding voor gemaakte onkosten en een (niet bovenmatig) vacatiegeld.

De Directie

De directie is belast met het besturen van de instelling. Dit houdt onder meer in dat zij verantwoordelijk is voor de realisatie van de doelstellingen van het Huis, de strategie en het beleid en de daaruit voortvloeiende resultatenontwikkeling. De directie legt hierover verantwoording af aan de raad van toezicht en verschaft deze alle daarvoor benodigde informatie. De directie richt zich bij de vervulling van haar taak naar het maatschappelijk belang van het Huis. De directie is ook verantwoordelijk voor de naleving van de subsidievoorwaarden en de overige wet- en regelgeving.

Interne organisatie Stichting

De Raad van Toezicht

De raad van toezicht heeft de taak om toezicht te houden op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. De raad grijpt zo nodig in en staat de directie met advies terzijde. De raad van toezicht richt zich bij de vervulling van zijn taak op het belang van de maatschappelijke functies van het Huis, en dus op het realiseren van de doelstellingen. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor de kwaliteit van zijn eigen functioneren. De minister van BZK heeft met het oog op de continuïteit van de taak vervulling een rol bij het functioneren van de Raad van Toezicht. Deze zal nader worden uitgewerkt.³⁴

Raad van Advies

³⁴ Uitwerking bij voorkeur in regelgeving.

De inhoudelijke en educatieve kwaliteit van de programmering en de functies van het Huis wordt gewaarborgd door een interne Raad van Advies. Deze raad bestaat uit wetenschappers en experts, onder andere op het gebied van politiek, democratie en rechtsstaat, media, educatie en publieksbereik.

Ambassadeurs

De Raad van Toezicht kan een nader te bepalen aantal "ambassadeurs" van het Huis benoemen die als volontair het werk van het Huis steunen. In de eerste plaats door het netwerk van het Huis in verschillende lagen van de samenleving te verankeren. Ook kunnen zij de toegang van het Huis tot particuliere fondsen, sponsors en externe partners vergemakkelijken. Zij kunnen bestaande allianties en andere samenwerkingsrelaties verstevigen en nieuwe mogelijk maken. Verder kunnen ambassadeurs een bijdrage leveren aan de debatfunctie van het Huis.

Uitwerking

Deze interne organisatie van de Stichting wordt in ontwerpstatuten nader uitgewerkt. Een eventuele latere wijziging van de statuten behoeft de goedkeuring van de minister. Dit zal ook in de Statuten worden vastgelegd. Conform de bepalingen in de Comptabiliteitswet 2001, zal de hiervoor opgenomen beschrijving van de uitvoeringsorganisatie (nieuwe stichting, incl. taken SBB en IPP) door de minister van BZK worden voorgelegd aan de Algemene Rekenkamer en (daarna) aan de Ministerraad. Vervolgens zal het voorstel m.b.t. de nieuwe stichting per brief aan de beide kamers worden gezonden (voorhangprocedure).

5.5 Personeel

Personeelsformatie

In dit stadium kunnen slechts de contouren worden geschetst van de personeelsformatie van het Huis, met het oog op het ramen van de apparaatuitgaven als onderdeel van de exploitatiebegroting. In bijlage E wordt een indicatie gegeven van de formatie en de personeelskosten.

Rechtspositie

Uitgangspunt is de hiervoor aangegeven onafhankelijke positie en de privaatrechtelijke rechtsvorm van de Stichting. Dat betekent dat het personeel in dienst van de Stichting werkzaam zal zijn op arbeidsovereenkomst. De Stichting zal zijn personeel aanstellen volgens een regeling waarbij (op maat) wordt aangesloten bij een nader aan te wijzen CAO³⁵.

---

³⁵ Bijv. een eigen regeling waarbij onderdelen wordt aangesloten bij de CAO verzelfstandigde rijksmusea en/of de CAO Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening.

HOOFDSTUK 6. EXPLOITATIEOPZET

6.1 Exploitatiekader

Het is nog niet duidelijk of het Huis hoofdhuurder wordt of dat het één van de vele huurders wordt van de locatie. Voor het gebouw van het Huis moet een beheers- en exploitatieopzet ontwikkeld worden, dat nauw aansluit bij de positie van de huurders en bij de multifunctionaliteit van de accommodatie. Deze beheersopzet is als het ware het 'raamwerk'. Het raamwerk bevat de kenmerken van de huurders, de accommodatie, het gebruik en het beheer. In dit raamwerk worden onder andere onderscheiden: beheertaken (organisatie en uitvoering), de ruimten, bouwdelen en afmetingen, de gebruikstijden, de wijze van doorberekening van kosten en opbrengsten (verdeelsleutels) en dergelijke.

Het gebouw heeft naast het Huis wellicht diverse andere gebruikers, met een diversiteit aan gebruikseisen. Het beheer en de exploitatie van het gebouw dient ook aan deze eisen te voldoen. Het Huis moet als (hoofd)huurder of als één van de huurders dit beheers- en exploitatieopzet van de locatie goedkeuren. De programmatische of andere vormen van samenwerking tussen verschillende huisgenoten van het Huis kan worden versterkt en afgestemd in een "activiteitencommissie", die bijvoorbeeld per kwartaal activiteiten of thema's vaststelt. Hierbij valt te denken aan exposities in de centrale hal, lezingen en Huisdebatavonden. Onderling moet worden vastgelegd welke (ongewenste) activiteiten zijn uitgesloten.

6.2 Projecten en sponsoring

Het Huis kent drie soorten projecten:

- Eigen eenmalige of regulier terugkerende projecten die strekken tot uitvoering van de eigen taken
- Projecten in samenwerking met derden
- Eigen activiteiten in opdracht van of met subsidie van derden

De eerste twee soorten projecten dragen rechtstreeks bij aan de doelstellingen van het Huis. De laatste categorie betreft activiteiten die dienstbaar zijn aan doelstellingen van anderen, waarbij gebruikt wordt gemaakt van expertise, netwerk of faciliteiten van het Huis en die daar een waardevolle aanvulling op vormen. Te denken valt aan activiteiten ter realisatie van doelstellingen van particuliere fondsen en die mede gericht zijn op bevordering van (belangstelling voor) democratie, burgerschap en participatie.

Ook gesubsidieerde projecten zijn (in beperkte mate) denkbaar. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan voortzetting van projecten zoals deze thans door het IPP met externe financiering, waaronder subsidies van ministeries, worden uitgevoerd. Voor de uitvoering van deze activiteiten en sponsoring zal een apart beleidskader worden opgesteld. Onder welke voorwaarden uitvoering van projecten voor of met subsidie van derden dan wel sponsoring mogelijk is, zullen bij de oprichting van de nieuwe Stichting kaders worden gesteld. Centrale noties daarbij zijn:

- de neutraliteit en onafhankelijkheid van het Huis moet gewaarborgd blijven.
- de activiteiten moeten goed aansluiten bij de kerntaken/activiteiten
- de activiteiten moeten leiden tot een versterkte exploitatie

6.3 Exploitatieoverzicht (baten en lasten)

Hieronder is een ruwe opzet weergegeven van de jaarlijkse exploitatie van het Huis (prijspeil 2008).

Exploitatieoverzicht Huis voor Democratie en Rechtsstaat

Lasten

Personeel	€ 3.645.329,76
Gebouw, huur, onderhoud en overige huisvestingslasten	€ 1.766.120,00
Uitgaven activiteiten	€ 950.000,00
Uitgaven kantoor- en algemene kosten	€ 484.500,00
Uitgaven diverse kosten	€ 23.500,00
Afschrijving en financiering	€ 180.000,00

Totaal € **7.049.449,76**

Baten

Entreegelden	€ 680.000,00
Zaalverhuur, horeca, verkoop producten	€ 270.000,00
Opbrengsten opdrachtenprojecten derden	€ 1.250.000,00
Donateurs en sponsoring	€ 50.000,00
Overige inkomsten	€ 50.000,00
Structurele exploitatiesubsidie BZK	€ 4.750.000,00
Exploitatiesaldo	-€ 550,24

Totaal € **7.050.000,00**

De uitgaven voor diverse activiteiten, kantoor- en algemene kosten zijn gespecificeerd in Bijlage F. Benadrukt wordt dat het hier slechts een indicatie is van de inkomsten en uitgaven. Het (geïndexeerde) subsidiebedrag is echter niet indicatief, maar een taakstellend bedrag.

6.4 Aanvullende structurele financiering

Het concept, zoals in dit document is beschreven, is een volwaardig concept voor een breed Huis, dat zich richt op educatie en daadwerkelijke participatie. Binnen de aangegeven financiële kaders is daarmee een aansprekende ambitie aangegeven.

Bij de daadwerkelijke exploitatie is evenwel meer mogelijk om betere resultaten te kunnen boeken. Zo zijn in deze exploitatieopzet nog slechts beperkte middelen structureel beschikbaar voor een aantal wenselijk geachte aanvullingen. Mochten meer middelen structureel beschikbaar komen, dan zullen deze worden aangewend aan de volgende prioritaire zaken:

- Extra inzet voor (interactieve) websites en vernieuwende internettoepassingen.
- Extra inzet voor evenementen en conferenties met nationale uitstraling.
- Aanvullende exposities (in/outdoor) voor diverse doelgroepen, op verschillende locaties in het land.
- Marketing voor diverse doelgroepen.
- Beter bereik van het onderwijs, bijv. door een tegemoetkoming in de reiskosten van onderwijsgroepen.

Deze inzet heeft als rode draad dat dit de nationale functie van het Huis kan versterken; het Huis kan nóg meer een instituut met nationale betekenis worden met deze extra inzet.

HOOFDSTUK 7. REALISATIETRAJECT

7.1 Startpunt vanuit bestaande activiteiten en organisaties

Om het Huis te realiseren, begint het huis voorzichtig met dat wat er nu al voor een groot deel is. Dat is ook afgestemd op de subsidiegelden die tot nu toe beschikbaar zijn. Dat betekent dat het IPP-programma de Haagse Tribune voorlopig als 'backbone' van de proeftuinen voor de educatieve taak het Huis zal functioneren, zij het dat het bezoekersprogramma in omvang en intensiteit nu al belangrijk kan worden uitgebreid. Daar zijn zowel de nieuwe, tijdelijke locatie en de verhoogde subsidie op afgestemd. Die activiteiten kunnen voorts al in 2009 worden uitgebreid door de integratie met de Stichting Bezoekerscentrum Binnenhof (SBB). Daarmee wordt de eerste stap in de oprichting van het Huis gezet. Naast de bestaande taken van het IPP en de rondleidingen van het SBB wordt proefgedraaid met educatieve programma's voor scholieren die via rollenspellen, lesbrieven, ontmoetingen met volksvertegenwoordigers, speurtochten door Den Haag, bezoeken aan Eerste- en Tweede Kamer, het Stadhuis en allerlei andere instanties in Den Haag op speelse en interactieve wijze kennismaken met de werking van onze democratie en het functioneren van onze rechtsstaat.

Er kan en moet echter veel meer. Een groot aantal partijen en partners toont organisatorisch en inhoudelijk-programmatische belangstelling voor samenwerking in het Huis. Andere partijen moeten daartoe nadrukkelijk worden benaderd c.q. uitgenodigd. Daarbij moet niet alleen onderzocht worden of men zijn/haar deskundigheid wil inbrengen, maar ook of men belangstelling heeft om financieel, programmatisch of zelfs qua huisvesting met en binnen het Huis samen te werken. De ambitie reikt dus veel verder. Het aanlooptraject tot 2013 is vooral bedoeld om de verbinding van andere partijen met het Huis tot stand te brengen. Zie ook hoofdstuk 8 en bijlage A.

7.2 Overgangs- en opbouwtraject

In het Huis gaan op: de SBB en het IPP op basis van een nader vast te stellen uitvoeringsplan. Tijdens deze integratie en de opbouw van een nieuwe organisatie gaat 'de verkoop' gewoon door. Dat wil zeggen dat de taken van SBB en het IPP volgens de goedgekeurde jaar/bedrijfsplannen worden uitgevoerd. Ook De Haagse Tribune als een belangrijke proeftuin voor het educatieve deel van het Huis gaat door. Deze projectbeschrijving neemt als uitgangspunt dat er meteen een nieuwe rechtsvorm wordt gecreëerd, de nieuwe Stichting Huis voor democratie en rechtsstaat, die de taken, subsidie, het personeel en de bedrijfsmiddelen en andere activa van IPP en SBB overneemt.³⁶

De kwartiermaker voor de uitvoeringsorganisatie krijgt een substantiële opbouw- en veranderopdracht. Op enig moment zullen taken en medewerkers van IPP en SBB in één organisatie opgaan. Aan de andere kant moeten deze kabinetsperiode, behalve de *going concern* van de instellingen binnen de aangegeven financiële en andere randvoorwaarden ook resultaten worden geboekt met de ontwikkeling en realisatie

---

³⁶ Het voorstel tot oprichting van deze Stichting conform de bepalingen in de Comptabiliteitswet 2001 worden voorgelegd aan de Algemene Rekenkamer en (daarna) aan de Ministerraad. Vervolgens zal het voorstel m.b.t. de nieuwe stichting per brief aan de beide kamers worden gezonden (voorhangprocedure).

van het uitvoeringsprogramma voor de primaire doelgroepen en met de voorbereiding van de Haagse thuisbasis.

Voor de op te richten nieuwe stichting zal in 2009 een manager worden aangetrokken. Deze zal in 2009 de uitvoeringsorganisatie opbouwen als kwartiermaker. De Stichting zal in juli 2009 de verantwoordelijkheid voor de Haagse Tribune overnemen en in 2009 ook andere proeftuinen voor de inhoudelijke programma's gaan uitvoeren. Verder zal in 2009 de reorganisatie worden voorbereid met als doelstelling dat de nieuwe Stichting met ingang van 1 januari 2010 de subsidies, taken, personeel en activa van SBB en IPP overneemt. In het overgangsjaar 2009 zullen IPP en SBB samenwerken met de verdere doorontwikkeling van De Haagse Tribune en nieuwe inhoudelijke activiteiten rond het Binnenhof. Van het Forum voor Democratische Ontwikkeling (FDO) zal de taak met betrekking tot de debatfunctie worden opgenomen in het Huis. Voor het FDO zijn tot uiterlijk 2010 financiële middelen vanuit de overheid beschikbaar. Het FDO kan in de aanloopfase een bijdrage leveren aan de inhoudelijke ontwikkeling van het Huis.

In deze overgangsfase wordt het beleid van de nieuwe activiteiten ontwikkeld en vastgesteld door de directeur na overleg met de Subsidieadviescommissie³⁷ en ter goedkeuring voorgelegd aan de subsidieverlener (BZK). De overige aspecten van het bestuurlijk proces (voorbereiding en uitvoering van staand beleid) zijn in overwegende mate in handen van de directeur. Deze kan worden bijgestaan door één of meer directieleden.

7.3 Overgang personeel SBB en IPP

Voor de overgang van bestaand personeel van SBB en IPP worden nadere afspraken vastgelegd in een Sociaal plan dat onderdeel uitmaakt van het reorganisatietraject waarbij IPP en SBB opgaan in het Huis. Voor het oplossen van enkele personele knelpunten zullen mogelijk incidentele frictiekosten ontstaan. De hoogte daarvan is afhankelijk van de uitkomst van individuele trajecten. Deze frictiekosten worden betaald uit de raming voor het aanlooptraject 2009-2012 en maken geen deel uit van de structurele exploitatiebegroting. Voor het reorganisatietraject zal een apart uitvoeringsplan worden opgesteld. Streven daarbij is dat in 2010 de taken van het SBB en het IPP feitelijk onder de verantwoordelijkheid van de nieuwe Stichting worden uitgevoerd.

7.4 Huisvesting

De fysieke thuisbasis moet binnen een tijdsbestek van 5 à 6 jaar gerealiseerd worden. De realisatie daarvan zal als apart project worden gedefinieerd. Er wordt op basis van een door de Stuurgroep goed te keuren plan van aanpak gewerkt aan de inhoudelijke ontwikkeling, bouw, inrichting en exploitatie van de thuisbasis in Den Haag. Als eerste zal op basis van dit plan, een programma van ruimtelijke en functionele eisen worden opgesteld. Indien en voor zolang of voor zover de fysieke thuisbasis van het Huis niet als zelfstandig project is gedefinieerd, is de Minister van BZK formeel de opdrachtgever van de Haagse thuisbasis. Parallel aan het ontwikkeltraject voor definitieve huisvesting wordt vanuit een tijdelijke locatie begonnen met de opbouw en ontwikkeling van de activiteiten, op basis van een door

---

37 Thans is er een projectgroep, waarin ook de gemeente Den Haag participeert. Deze heeft een rol op het gebied van kaderstelling en sturing. Deze structurende rol wordt gaandeweg minder zwaar. Naar verwachting zal in 2010 de sturende rol kunnen worden overgenomen door de alsdan in te stellen Subsidieadviescommissie.

de minister van BZK goed te keuren meerjarenplan en een jaarplan. De tijdelijke huisvesting wordt gehuurd en beheerd door de nieuwe Stichting.

HOOFDSTUK 8. SAMENWERKING

Het is de ambitie van het Huis om waar mogelijk samenwerking te zoeken met andere instellingen en organisaties. Het kan dan gaan om gecombineerde activiteiten maar ook om inzet van mensen uit de praktijk (rechters, advocaten, politici, etc.) bij educatieve activiteiten van het Huis. Het Huis werkt intensief samen met verwante organisaties, met name bij de onderwijs- en media-activiteiten, en de activiteiten die het uitvoert in het land. Bij specifieke projecten werkt het ook samen met buitenlandse partners. Voor structurele activiteiten worden langlopende partnerschappen aangegaan. Voor media-activiteiten wordt samenwerking aangegaan met verschillende media-partners, zodat het Huis pluriform en inhoudelijk onafhankelijk blijft.

De samenwerking van het Huis met anderen zal verschillende vormen aannemen. De relatie kan zowel leverancier als afnemer zijn, of het kan een programmatische alliantie zijn. Ook logistieke samenwerking is mogelijk, bijvoorbeeld met de Binnenhofbewoners en huisgenoten van de Haagse locatie. Zie voor een indicatief overzicht van samenwerkingspartners de bijlage A.

BIJLAGE A. Samenwerkingspartners

Een goede categorisering van de (potentiële) samenwerkingsmogelijkheden blijkt lastig in tabelvorm te verwerken. Een – nadrukkelijk *voorlopige* - lijst van potentiële samenwerkingspartners ziet er als volgt uit. Daarbij is indicatief in de kolumnen de mogelijke samenwerkingsrelatie aangegeven:

- programmatische samenwerking (*Prog*),
- logistieke samenwerking, in de uitvoering of met de huisvesting (*Log*), dan wel
- een andere samenwerkingsvorm (*Ander*)

<i>Potentiële mogelijkheid van samenwerking:</i>	<i>Prog.</i>	<i>Log</i>	<i>Ander</i>
Politiek en debat			
Eerste Kamer der Staten-Generaal	x	x	
Tweede Kamer der Staten-Generaal	x	x	
Bureau Europees Parlement Nederland	x	x	
Centrum voor Parlementaire Geschiedenis in Nijmegen			x
Politieke partijen	x	x	x
Internationaal Perscentrum Nieuwspoor	x	x	x
Nationale Jeugdraad			x
Amnesty International	x		x
Stichting MEP (Model European Parliament Nederland)			x
Vertegenwoordiging Europese Commissie in Nederland	x		x
Instellingen en bedrijven zoals: IDEA Nederland, Vereniging De Publieke Zaak, Coolpolitics, Debatteren.com, Debatix, Stichting Burger, Instituut voor Maatschappelijke Innovatie, Forum voor Democratische Ontwikkeling, Staatsrechtkring, enz.	x	x	x
Media			
NOS/NOB, Teleac/NOT, landelijke omroepen	x	x	x
RTV West, andere (regionale) omroepen,		x	
Redacties TV-programma's	x	x	x
Radio-omroepen en redacties radioprogramma's	x	x	x
Producenten massamedia (Eyeworks, IDTV, Endemol etc.)			x
(Regionale) dagbladen			x
Week- en maandbladen			x
Uitgevers			x
Instituut voor Beeld en Geluid		x	x
Onderwijs, educatie en academies			
Faculteiten van universiteiten, Hogescholen	x		x
Vereniging docenten Gesch. & Staatsinrichting in NL (VGN)	x	x	x
Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM)	x	x	x
Nederlandse Kring voor de Politieke Wetenschap (NKPW)	x	x	x
Waag Society, Maatschappij voor Oude en Nieuwe Media	x		x
Anno	x	x	x
Stichting Kennisnet			x
Stichting Vredeseducatie	x		x

Academie voor wetgeving	x	(x)	x
Alliantie voor Overheidsacademies	x		x
Platform mensenrechteneducatie	x		x
Stichting Leerplanontwikkeling			x
Den Haag			
De Gemeente	x	x	x
De Provincie Zuid-Holland	x	x	x
Museon			x
Haags Historisch Museum, Gevangenpoort	x	x	x
VVV en Gilde Den Haag		x	x
Rode Kruis (House of Humanity)		x	x
Raad voor de rechtspraak	x		
Openbaar Ministerie			
Kiesraad			x
Raad van State	x	x	x
Hoge Raad	x	x	x
Vredespaleis	x	x	x
Nationaal Instituut voor de Rechten van de Mens (i.o.)	x	x	x
Cultureel erfgoed			
Rijksmuseum	(x)		x
Instituut voor Beeld en Geluid			x
Nationaal Historisch Museum Arnhem (i.o.)	x	x	x
Koninklijke Bibliotheek (project Staten-Generaal Digitaal)			x
Rijksarchief			x
Diversen			
Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP)			x
Huis voor de Democratie in Dordrecht			x
Vereniging Openbare Bibliotheken		x	x
Herinneringscentra Westerbork/Vught/Amersfoort, IndischHuis etc			x
Nationaal Comité 4 en 5 mei			x
Oorlogs- en verzetmusea			x
Breed mensenrechtenoverleg Nederland (platform van mensenrechten NGO's)			x
Diverse Provincies en Gemeenten			x
Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)		x	x
Interprovinciaal Overleg (IPO)			x
Vereniging van Raadsleden			x
Vereniging van Raadsgriffiers			x
Eurojust		x	x
Europol		x	x
Spellenproducenten (zoals Jumbo International)		x	x
Overkoepelende vrijwilligersorganisaties			x
Instellingen zoals het Parlementair Documentatie Centrum, Montesquieu Instituut, Stichting Codename Future e.a.		(x)	x
Nederlandse Orde van Advocaten			x

BIJLAGE B. Overzicht van de doelgroepen en activiteiten

Schematisch overzicht doelgroepen en activiteiten. Links zijn activiteiten vermeld met het zwaartepunt op kennisoverdracht en vaardigheden (educatie) en rechts zijn activiteiten vermeld waar de nadruk ligt op participatie. Deze lijst is niet uitputtend en kan dus nog aangevuld worden.

Doelgroepen	Educatieve activiteiten	Bevordering participatie
<i>Topkader</i> - politici - bestuurders - kamerleden - gemeenteraadsleden - wethouders - bestuurders zbo's/pbo	<ul style="list-style-type: none"> o Masterclass constitutionele verhoudingen o Debattraining o Mediatraining 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Debatten over verkiezingen (in aanloop naar EP, TK, PS, GR, WS-verkiezingen) ▪ Debatten over: <ul style="list-style-type: none"> - Grondwet - Democratie - Grondrechten
<i>Kader en Intermediairs</i> - professionals - (aankomend) politiek kader - ambtenaren - wethouders - gemeenteraadsleden - statenleden - bestuurders waterschappen - bestuurders pbo - docenten maatschappijvakken	<ul style="list-style-type: none"> o Leergang politiek-bestuurlijke verhoudingen o Debattraining o Mediatraining o expertbijeenkomsten voor raadsleden o Uitgave vakblad voor docenten (bijv. 'Maatschappij en Politiek' voor maatschappijleer) o Jaarlijkse docentendag 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Debatten over verkiezingen (in aanloop naar EP, TK, PS, GR, WS-verkiezingen) ▪ Debatten over: <ul style="list-style-type: none"> - Grondwet - Democratie - Grondrechten - zie onder educatie
<i>Algemeen publiek</i> - Kiezers/Volwassenen/ Toeristen	<ul style="list-style-type: none"> o bezoek Binnenhof o democratieroute of grondwetpad door Den Haag, politiek-historische wandeling (Binnenstad Den Haag en nationale route, democracytrail) o bezoek tentoonstelling Huis o cursus politieke participatie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Digitale Partijwijzer ▪ Stemwijzers ▪ Programmavergelijkingen ▪ Stemmentracker ▪ Stemexamen (voorbeelden)

<p><i>Studenten</i> - studenten HO/WO, - werkende jongeren - leerlingen lerarenopleiding</p>	<ul style="list-style-type: none"> o Gastcolleges (o.a. Europa) o nog nader uit te werken 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaarlijkse democratieprijs ▪ Debattrainingen
<p><i>Scholieren</i> - Leerlingen VO (bovenbouw 15-18 jaar) - MBO/PrO dagonderwijs</p>	<ul style="list-style-type: none"> o Kennismaking politiek stelsel en rechtsstaat. o De Haagse Tribune (specifieke programma's VWO/Havo en VMBO/MBO/PrO) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Scholierenverkiezingen ▪ Partijwijzer ▪ Oefenen met participatierechten ▪ Debattrainingen
<p><i>Kinderen</i> - Leerlingen Basisschool (10-12 jaar)</p>	<p>Educatie kernwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Grondrechten, mensenrechten (gelijke behandeling, uitingsvrijheid, godsdienstvrijheid) o rechtsstaat: wetten en regels, (onafhankelijke) rechter 	<p>Oefenen met participatierechten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Recht van petitie ▪ Bezwaar en beroep ▪ Groepsvorming ▪ Debattrainingen
<p><i>Inburgeraars</i> - Deelnemers van het inburgeringsonderwijs (16-65 jaar)</p>	<p>Zie hierboven.</p>	<p>Zie hierboven.</p>

BIJLAGE C. Programma's en activiteiten - toelichting per doelgroep

Educatieve programma's

Bij alle onderstaande educatieve programma's zal het Huis passende aandacht geven aan de verschillende instellingen van de democratische rechtsstaat. Daarbij horen ook de instellingen van de Europese Unie.

De programma's worden per thema's (rode draad) aangeboden (zie § 3.3).

Hieronder wordt een schets gegeven van de opzet van dergelijke programma's. Met nadruk wordt opgemerkt dat deze nog in ontwikkeling zijn.

Leerlingen BO en deelnemers inburgeringsonderwijs

normen, waarden en basisprincipes van de rechtsstaat

Onderzoek wijst uit dat basale normen en principes vroeg in de ontwikkeling van kinderen worden overgedragen. Opvattingen over gelijkwaardigheid en vrijheidsrechten, de basale noties van democratie en rechtsstaat, zouden zich al vroeg bij kinderen vastleggen. De thuissituatie, schoolcultuur en leeftijdgenoten zijn daarbij belangrijk. Vertaling van bijvoorbeeld mensenrechten en grondrechten naar directe voorbeelden uit de omgeving van de doelgroep leerlingen BO hebben meer effect dan het bijbrengen van kennis van staatsinrichting en politieke rechten. Het Huis richt zich bij deze jongste doelgroepen dan ook vooral op deze bovenstaande fundamentele basis principes van de democratische rechtsstaat en minder op kinderen als deelnemers aan politieke arena's.

Deelname aan politieke besluitvorming, in de meest basale vorm: het uitoefenen van het actief kiesrecht, is pas vanaf 18 jarige leeftijd aan de orde.

Leerlingen VO / MBO / PrO dagonderwijs

kennis van democratie en burgerrechten, participatie

Voor de middelbare scholieren verschuift de aandacht van het Huis naar actuele kennis van democratie en rechtsstaat en naar politieke en maatschappelijke participatie.

Voor de bovenbouw/adolescenten en jongvolwassenen wordt aandacht besteed aan de rollen die burgers hebben bij politieke besluitvorming: als kiezer, inspreker, bezwaarmaker, onderdaan, initiatiefnemer. Hieronder beschrijving van een aantal van de programma's:

Programma: Rechtsstaat en Democratie

In dit programma staan de afwezigheid van rechtsstaat en democratie tussen 1940 en 1945 én actuele vraagstukken rondom democratie en rechtsstaat centraal. Er komen situaties en gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog aan bod en uiteraard bezoeken de leerlingen de Tweede Kamer. Daar vindt een gesprek met een Kamerlid plaats, waarin de verbinding met de actualiteit wordt gelegd. Leerlingen worden op deze dag geconfronteerd met historische en actuele dilemma's: hoe lang blijft de burgemeester in oorlogstijd op zijn post? Hoe ver gaat de vrijheid van meningsuiting? Mag je pesten en beledigen op internet? Ga jij in het verzet? Mag je een partij oprichten die de democratie wil opheffen? Mogen politici zich bemoeien met een uitspraak van een rechter?

Programma: Geschiedenis Binnenhof

De leerlingen zien een korte film over de geschiedenis van het Binnenhof en de Tweede Kamer, met bijzondere leden van de Tweede Kamer, beelden van de rellen op het Plein na de moord op Fortuyn, de NSB in de Kamer, van 100 naar 150 leden, veranderingen kiesstelsel, enz. In de film zijn elementen opgenomen die later in het programma terugkeren.

In bijv. het Haags Historisch museum maken de leerlingen aan de hand van schrijf- en zoekopdrachten in het museum kennis met de belangrijkste gebeurtenissen in en rondom het Binnenhof, de antwoorden worden gezamenlijk besproken.

Leerlingen gaan in en om het Binnenhof op zoek naar belangrijke historische plaatsen en vullen deze in op een plattegrond.

Programma: Politiek

De leerlingen kruipen in de huid van een politicus, leren alles over de machtsverhoudingen en krijgen een kijkje achter de schermen van politiek Den Haag. De leerlingen zien een korte film over de werking van ons parlementaire stelsel. In de film zijn elementen opgenomen die later in het programma terugkomen. Leerlingen bezoeken de publieke tribune van de plenaire vergaderzaal van de Tweede Kamer, hebben een gesprek (dat ze vooraf hebben voorbereid) met een Tweede Kamerlid en bezoeken bijv. het Haags Historisch Museum. Eenmaal terug in de educatieve ruimtes van het Huis doen de leerlingen klassikaal of in groepen opdrachten (puzzel "Het krachtenveld", politieke assenstelsels, "hoe stemmen jullie?", rollenspel of politieke bingo).

De waarde van het deelnemen aan een programma tijdens een bezoek aan het Huis neemt toe als dit bezoek van tevoren op school goed wordt voorbereid. Ook 'verwerking' in de klas van de ervaringen in Den Haag zal de doorwerking van het bezoek versterken. Daartoe is digitaal lesmateriaal beschikbaar, dat de verschillende thematische dagprogramma's inbedt in het curriculum.

1) Lesmateriaal voor programma:

- a. Rechtsstaat en democratie
- b. Geschiedenis van politiek en democratie
- c. Politiek (incl. ruimtelijke organisatie)

2) Het lesmateriaal zorgt ervoor dat leerlingen op verschillende manieren aan de slag gaan met kennis en informatie. Daartoe wordt onder meer aangesloten bij bestaande lesmethodes van de grote educatieve uitgeverij en waar mogelijk een verbinding gelegd met de examenvakken in het onderwijs.

3) Er komt voorbereidend lesmateriaal en lesmateriaal waarmee leerlingen hun ervaringen van het bezoek aan het Huis verwerken.

4) Het gaat om digitaal lesmateriaal.

Studenten / werkende jongeren/ studenten lerarenopleiding

Voor jongeren vanaf 18 jaar biedt het Huis activiteiten en programma's die bijdragen aan een verdiept begrip van besluitvorming in de publieke ruimte en de eigen rol die zij als burgers hebben om daaraan bij te dragen. De activiteiten en programma's zijn gekoppeld aan specifieke subgroepen, waarbij de relevantie in relatie tot hun studie, werk of maatschappelijke positie centraal staat.

Voorbeelden van activiteiten die het Huis voor deze doelgroep aanbiedt zijn: workshops, colleges, debatten etc. Zo wordt voor een rechtenstudent een ander programma aangeboden dan voor een student bestuurskunde, politicologie of journalistiek.³⁸

Uitgangspunt is dat de programma's goed aansluiten bij de belevingswereld van jongeren. Om dit mogelijk te maken zijn bijvoorbeeld studenten van de Haagse Hogeschool (door de gemeente Den Haag) gevraagd de komende maanden mee te denken over wat jongeren van het Huis verwachten en wat zij willen zien en meemaken.

Professionals / (aankomend) politiek kader – ambtenaren, wethouders GR, PS, politie, rechters, advocaten

---

38 In 2009 wordt onderzocht hoe de doelstelling van het Huis voor deze leeftijdsgroep gerealiseerd kan worden. Specifiek voor de professionals bij instituties van de rechtsstaat zal in overleg met deze instituties worden bezien of een proeftuin kan worden gestart voor het programma rechtsstaat. Voor deze (en andere) proeftuinen zal in 2009 een beleidskader worden opgesteld.

Voor deze doelgroep biedt het Huis voor iedere beroepsgroep op maat gemaakte programma's in het kader van deskundigheidsbevordering.

Daarnaast valt te denken aan activiteiten zoals:

- Masterclass politieke verhoudingen
- Debattraining
- Mediatraining
- Game/simulatie politieke bewustwording voor rijksambtenaren.³⁹ Met behulp van deze game wordt o.a. inzichtelijk gemaakt welke arena's een rol spelen bij besluitvorming en het al dan niet nemen van actie en de consequenties van acties binnen diverse arena's.

De arena's die aan de orde komen zijn:

- De maatschappelijke arena
- De politieke arena
- De ambtelijk/juridische arena
- De journalistieke/media arena

Met behulp van deze vier arena's wordt tijdens de game voortdurend gekeken naar het begrip politieke sensitiviteit.

Topkader / Kamerleden / bestuursleden

Het Huis biedt voor deze doelgroep verschillende werkvormen aan, waarbij in hoge mate maatwerk zal worden geboden.

Volwassenen/ toeristen (algemeen publiek)

Activiteiten:

Deze doelgroep bezoekt voornamelijk de tentoonstellingsruimten in het gebouw van het Huis (expositie en simulatie ruimten, filmzaal) en het Binnenhofcomplex (Eerste, Tweede Kamer, Ridderzaal etc.).

Het gebouw van het Huis is voor deze groep het start en eindpunt van verschillende excursies, wandelingen, routes door de stad met een focus rondom het Binnenhof. Deze routes kunnen individueel of onder begeleiding van een gids of een audiotour geboekt worden. Iedere route heeft weer een thema. De routes worden georganiseerd in samenwerking met de VVV en het Gilde den Haag. Voorbeelden hiervan zijn:

- het Haagse grondwetpad of democratieroute (zie uitwerking hieronder)
- het staatkundige geschiedenispad

Daarnaast kan deze doelgroep op verzoek bezoeken boeken aan Raad van State, rechtbank, partijbureaus etc.

Bezoek Binnenhof

Het Huis verzorgt voor een breed publiek, waaronder toeristen, begeleide rondleidingen door het Binnenhofcomplex. De rondleidingen vinden plaats op alle dagen van de week, behalve zondag. Indien er wordt vergaderd in de Tweede Kamer wordt er in de Ridderzaal rondgeleid en waar mogelijk in de Eerste Kamer en/of de Balzaal (de Oude Zaal) van de Tweede Kamer. Het Huis heeft voor de verschillende soorten publiek programma's waarin de geschiedenis van de Staatsinstellingen wordt belicht aan de hand van de gebouwen van het Binnenhofcomplex.

Haags Grondwetpad

De Grondwet weerspiegelt niet alleen de waarden die ten grondslag liggen aan onze democratische samenleving, maar hij biedt ook de nodige waarborgen voor onze democratie.

---

³⁹ Dit betreft een doorontwikkeling van het trainingsprogramma voor rijksambtenaren RADAR
Pagina 41 van 51

Het Huis voor democratie en rechtsstaat besteedt zowel in het educatie- als in het participatieaanbod ruimschoots aandacht aan de Nederlandse Grondwet. Met het aanbieden van een Haags Grondwetpad wil het Huis bijdragen aan kennisverbreding en -verdieping over de ontstaansgeschiedenis van het Nederlandse constitutionele bestel. Het Grondwetpad bestaat uit een nader uit te werken letterlijke (wandel)route door de stad langs gebouwen, monumenten en/of plaatsen die een rol hebben gespeeld in de totstandkoming van het huidige constitutionele bestel van Nederland. Per site kunnen bijvoorbeeld borden met toelichting, digitale zuilen of een aanduiding via mobiele telefoon (GPS) worden aangeboden. Het Grondwetpad beoogt voor diverse doelgroepen geschikt te zijn.⁴⁰

Voor het Grondwetpad wordt in 2009 in samenwerking met de gemeente Den Haag, de VVV en Het Gilde in Den Haag een concept ontwikkeld. Het Grondwetpad zal vervolgens starten als proeftuin in opdracht van het Ministerie van BZK (mede in het kader van het Project versterking Grondwet). Voortzetting zal vanzelfsprekend afhangen van de ervaringen met de proef.

Simulatie rechtspraak

*Casus over overheid – burger

*Scholierenprogramma rechtsstaat en democratie (dit is een huidig programma van de Haagse Tribune, zie hiervoor kort beschreven).

*Educatieve programma's rechtelijke macht en politie voor diverse doelgroepen. Deze programma's bevatten:

-activiteiten die de relatie politie en samenleving versterken.

-uitwisseling en kennismaking: de rechter in de klas en de klas bij de rechtbank (gesprekken met advocaat/rechter).

-simulatiespelen (ook digitaal) waarbij de deelnemers in verschillende rollen (zoals die van rechter, officier van justitie, OM, advocaat of politie) te maken krijgen met allerlei dilemma's.

-discussie en interactieve programma's over nut en noodzaak van regels en de gevolgen van zowel handhaving als afwezigheid van regels.⁴¹

*Gevangenpoort (casus gebroeders De Witt)

*Bezoek Raad van State, Rechtbank e.d.

Simulatie democratie

*Eerste Kamer / Tweede Kamer / EP

Een ruimte van het Huis bevat een replica van de (plenaire) vergaderzaal van de Tweede Kamer (inclusief een paar blauwe zetels, het spreekgestoelte, het vak van de Voorzitter, interruptiemicrofoons en vak K).

In deze context wordt gewerkt met simulaties waarin politieke dilemma's aan de orde komen. Bezoekers krijgen met begeleiding door middel van debatteren, rollenspellen, film, opdrachten, documentatie zowel een beeld van het verloop van de vergaderingen als van de verhoudingen in de Eerste en Tweede Kamer (de relaties binnen en tussen fracties onderling of tussen Kamerleden en het kabinet).

De simulatie kan niet alleen voor verschillende doelgroepen maar ook voor verschillende vormen van democratie aangepast worden (zeer geschikt voor studenten en voor bijvoorbeeld kandidaat Kamer- of gemeenteraadsleden) en is daarmee een geschikte invulling van het educatie- en participatiepakket van het Huis.

De simulatie vraagt deelnemers zich te verplaatsen in de positie van diverse actoren rond het Binnenhof. Zo ervaren deelnemers de veelheid aan dimensies van het werk van een politicus/

---

40 Naast dit Haagse grondwetpad, zal ook een Nationaal grondwetpad ontwikkeld worden.

41 Dit is een doorontwikkeling van een proeftuin van het IPP in samenwerking met de Raad voor de rechtspraak en de Politieacademie (i.v.m. de deskundige begeleiding).

bestuurder en krijgen ze meer inzicht in het werkproces van zowel de Eerste als de Tweede Kamer.⁴²

In de simulatie moeten deelnemers de volgende rollen vertegenwoordigen: Kamerlid, journalist, lobbyist of politiek assistent en voorlichter van de minister. Na een inleiding over omgevingsbewustzijn bereiden vier fracties een plenair debat voor. De overige deelnemers proberen de Kamerleden te beïnvloeden vanuit hun rol. Met externe deskundigen in de rol van Kamervoorzitter en Minister wordt er een eerste en tweede termijn Kamersessie gespeeld. De casus van de simulatie is een algemeen onderwerp waar iedereen makkelijk iets over weet te vinden en te zeggen.

In de aansluitende evaluatie leggen de externe deskundigen continue de link naar de realiteit. Zij putten daarbij uit hun eigen ervaringen als politicus of minister. Met name voor ambtenaren is deze evaluatie van belang, omdat daarin de vraag aan bod komt of zij met de opgedane ervaring hun minister beter en anders kunnen bedienen, wetende wat de Kamerleden beweegt in debatten. Externe rollen: minister, Kamervoorzitter en spelbegeleider. De simulatie duurt twee dagdelen, maar is ook te verkleinen naar een dagdeel. Logistieke vereisten: locatie met grote zaal en twee kleinere zalen voorzien van acht computers met internet aansluiting. Minimaal 25 deelnemers.

Bovenstaande onderdelen bevatten ook een simulatie van de rol van de media, waarbij ook de ethische kant van de journalistiek aan de orde komt.

*Daarnaast bevindt zich in het Huis een ruimte met:

- een virtuele beleving van de werkwijze van zowel de Eerste als de Tweede Kamer voor de doelgroep jongeren⁴³.
- een virtuele rondleiding door verschillende parlementen (EK, TK, EP).
- maquettes van de gebouwen en grote vergaderzalen van de bovenstaande parlementen
- politieke relikwieën (bv. groen Kamerbankje uit de Oude Zaal van de Tweede Kamer)
- levensgrote wassen beelden van spraakmakende politici (zowel van Kamerleden als van leden van het kabinet). Bezoekers kunnen zich ook op de foto laten zetten naast een wassen beeld van een bekend Kamerlid of minister.

Het ambitieniveau van het genoemde aanbod wordt vooral bepaald door de mate waarin structureel nog aanvullende financiële middelen beschikbaar worden gesteld.

*Satellietactiviteiten lokale en regionale politiek:

Om lokale en provinciale politiek voor verschillende doelgroepen toegankelijk te maken organiseert het Huis satellietactiviteiten verspreid over het land. Voorbeelden hiervan zijn:

- 'Wegwijs op het Gemeentehuis'
- Cursussen burgerparticipatie

Evenementen

Dag en/of Week(end) van de democratie

Jaarlijks organiseert het Huis, samen met een omvangrijk netwerk van partners, een Dag of Week van de democratie, waarin zowel educatie als participatie centraal staan. Dit landelijk evenement wordt opgezet naar het voorbeeld van:

- Constitution Week (Citizenship Day and Constitution Week) in de VS
- de Week van de democratie (5-12 oktober 2007) die destijds samen met de publieke omroep werd georganiseerd
- de inmiddels al enkele jaren georganiseerde Week en Nacht van de geschiedenis.

---

⁴² De simulatie is de doorontwikkeling van een bestaande simulatie die door BZK werd aangeboden aan rijksambtenaren en als proeftuin is ondergebracht bij het Huis.

⁴³ Ontwikkeling in samenwerking met de uitwerking van het spel dat de Dienst Communicatie van de Tweede Kamer zal ontwikkelen.

Het ambitieniveau van dit jaarlijkse, landelijke, evenement wordt bepaald door de mate waarin structureel nog aanvullende financiële middelen beschikbaar worden gesteld.

Het Huis werkt daarnaast samen met omroepen, uitgevers, universiteiten en anderen aan periodieke stimulansen van debat over het functioneren van de democratische rechtsstaat. Doelstelling is zoveel mogelijk inwoners van Nederland te betrekken bij de vraagstukken door hen om hun mening te vragen, de resultaten terug te sturen en hen uit te nodigen aan online of lokale discussiegroepen en werkgroepen. Hierdoor ontstaat niet alleen een publieke opinie die bruikbaar is voor de politiek en beleidsmakers maar ook een grote groep Nederlanders die betrokken is bij de democratische rechtsstaat.

Voorbeeld van zodanige samenwerking is het opinieonderzoek 21minuten.nl, gevolgd door politiek en maatschappelijk debat, dus als instrument voor dialoog en inspraak van grote groepen burgers. Hierbij wordt ook een beroep gedaan op externe financiering.

Voorlichting verkiezingen

In de aanloop naar verkiezingen van de Tweede Kamer, Europees Parlement, Provinciale Staten en Gemeenteraadsverkiezingen organiseert het Huis informatie over de verkiezingen als zodanig voor kiezers, zoals analyse en presentatie van de verschillende verkiezingsprogramma's, en diverse vormen van online ondersteuning van partij- of kandidatenkeuze.

Politieke evenementen

Tenslotte besteedt het Huis voor de verschillende doelgroepen aandacht aan specifieke, jaarlijks terugkerende evenementen, zoals Verantwoordingsdag (derde woensdag in mei), Prinsjesdag en de Algemene Beschouwingen.

Activiteiten van het Huis zullen ook worden gekoppeld aan bijzondere momenten, zoals het 200-jarig bestaan van de Staten-Generaal (in 2015).

BIJLAGE D.   Indicatieve ruimtestaat centrale huisvesting

Tabel: Globale indicatie benodigde oppervlakte
Huisvestingoppervlak (indicatieve berekening)

Functies	%	ruimte
<i>ruimte</i>		<i>opp in m2</i>
Kantoor		688
Ontvangsthal <i>met o.a. teaser/voorproefje huis infocentrum / winkels garderobe en lockers</i>		768
Auditorium (300pl)		360
Doe-gebied <i>Met o.a. activiteiten zalen doe-plein / presentaties</i>		1382
Café		129
Voorzieningen <i>o.a. opslag en goederenontvangst</i>		127
Subtotaal (functioneel nuttig)	72,4%	3454
indelingsverlies	2,6%	124
Subtotaal (netto vloer oppervlak)		3714
verkeersruimte	9%	432
installatieruimte	8%	382
constructieruimte	8%	382
Subtotaal (bruto vloer oppervlak)	100%	4774
Parkeren auto's		700
Stallen fietsen		144
Buitenruimte		
Totaal bruto		5618

* 2 winkels en horeca te exploiteren door derden

BIJLAGE E. Indicatie personeelsformatie

Formatie

Op basis van deze projectbeschrijving wordt voor de exploitatie en huisvesting uitgegaan van de volgende indicatieve opbouw van de personeelsformatie.

<u>Functie</u>	<u>Schaal</u>	<u>Totaal</u> <u>fte</u>	<u>Salariskosten</u> <u>per jaar/fte</u>	<u>Totale Jaarlijkse</u> <u>Salariskosten</u>
<u>Management/Directie</u>				
Algemeen directeur	16	1,00	€ 114.630,00	€ 114.630,00
Vakdirecteur/manager	15	1,00	€ 103.758,00	€ 103.758,00
Vakdirecteur/manager	14	0,50	€ 93.979,00	€ 46.989,50
<u>Bedrijfsbureau</u>				
Controller/hoofd bedrijfsbureau	11	1,10	€ 69.790,00	€ 76.769,00
Directiesecretariaat	8	1,00	€ 52.104,00	€ 52.104,00
Secretaresse	6	2,00	€ 44.224,00	€ 88.448,00
ICT/Automatisering&stysteembeheer	9	2,50	€ 57.346,00	€ 143.365,00
Facilitair/Onderhoud	4	1,00	€ 37.022,00	€ 37.022,00
Facilitaire dienst	3	0,50	€ 34.093,00	€ 17.046,50
Financiën	8	1,00	€ 52.104,00	€ 52.104,00
Administratief medewerker	6	0,50	€ 44.224,00	€ 22.112,00
Personeelszaken	10	0,50	€ 63.458,00	€ 31.729,00
<u>Primair proces</u>				
1e lijnsmanager Begeleiders	11	0,90	€ 69.790,00	€ 62.811,00
Planning	6	0,80	€ 44.224,00	€ 35.379,20
Telefonist/receptionist	4	2,50	€ 37.022,00	€ 92.555,00
Groepsbegeleiders (80%S6-20%S7)	6,5	24,50	€ 46.807,00	€ 1.146.771,50
Personeel Binnenhof	0	1,90	zie SBB-2008	€ 153.010,00
Freelancers Binnenhof	0	1,00	zie SBB-2008	€ 29.700,00
Managers projecten	11	1,90	€ 69.790,00	€ 132.601,00
Vormgeving	8	0,80	€ 52.104,00	€ 41.683,20
PR, communicatie, Marketing I	10	1,00	€ 63.458,00	€ 63.458,00
PR, communicatie, Marketing II	8	1,00	€ 52.104,00	€ 52.104,00
Coordinator evenementen	11	0,10	€ 52.104,00	€ 5.210,40
Bibliotheek en documentatie	8	0,80	€ 52.104,00	€ 41.683,20
Inhoudelijk junior	9	8,00	€ 57.346,00	€ 458.768,00
Inhoudelijk senior	10	8,00	€ 63.458,00	€ 507.664,00
<u>Overige personeelskosten</u>				
Vacatureruimte 5% apparaat				-€ 180.473,78
Wervingskosten natuurlijk verloop 6%		3,95	€ 3.000,00	€ 11.844,00
Deskundigheidsbevordering/studie		2%		€ 63.272,48
Reiskosten woon-werk		3%		€ 94.908,73
Reis- en verblijfkosten		1%		€ 30.868,55
Diverse personeelskosten		0,50%		€ 15.434,28
TOTALEN		65,80		€ 3.645.329,76

BIJLAGE F. ALGEMENE & PROGRAMMAUITGAVEN

Hieronder is een raming opgenomen van de programma-uitgaven en algemene uitgaven van het Huis.

Diverse Uitgaven	
A. Specifieke kosten (activiteitenbudget)	
Actualiseren programmering	€ 150.000,00
Onderhoud programmering	€ 100.000,00
Simulaties, producties, etc.	€ 150.000,00
Kosten (interactieve) Websites	€ 0,00
Evenementen en Conferenties	€ 0,00
Kosten diverse activiteiten (IPP)	€ 550.000,00
Exposities (in/outdoor)	€ 0,00
Marketing	€ 0,00
Totaal Activiteitenbudget	€ 950.000,00
B. Kantoorkosten en algemene kosten	
Kantoorbenodigdheden	€ 25.000,00
Kosten drukwerk	€ 45.000,00
Kopieerkosten	€ 50.000,00
Porti	€ 25.000,00
Telefoon/fax	€ 25.000,00
Onderhoud computerapparatuur	€ 10.000,00
Onderhoud software	€ 20.000,00
Onderhoud overige apparatuur	€ 10.000,00
Onderhoud diversen	€ 5.000,00
Systeembeheer	€ 125.000,00
Computerbenodigdheden	€ 20.000,00
Verpakkings- en vrachtkosten	€ 15.000,00
Overige kantoorkosten	€ 15.000,00
Accountantskosten	€ 40.000,00
Advieskosten	€ 15.000,00
Lidmaatschappen	€ 10.000,00
Bestuurskosten	€ 5.000,00
Directiekosten	€ 5.000,00
Assuranties	€ 15.000,00
Representatiekosten	€ 10.000,00
Bibliotheekkosten	€ 5.000,00
Abonnementen en vakliteratuur	€ 5.000,00
Publiciteitskosten	€ 50.000,00
Overige organisatiekosten	€ 20.000,00
AF: efficiencykorting fusie 15%	€ 85.500,00-
Totaal Algemeen en Kantoorkosten	€ 484.500,00
C. Diverse kosten	
Tegemoetkoming reiskosten onderwijsgroepen	€ 0,00
Materiele kosten Binnenhof	€ 23.500,00

Totaal diverse kosten	€ 23.500,00
D. Afschrijvingen en financiering	
<i>Afschrijvingen</i>	
Afschrijving installaties	€ 10.000,00
Afschrijving inventaris	€ 25.000,00
Afschrijving computerapparatuur	€ 30.000,00
Afschrijving software	€ 10.000,00
Afschrijving overige installaties	€ 50.000,00
<i>Financiële lasten</i>	
Kosten lening	€ 50.000,00
Rentekosten	€ 1.000,00
Bankkosten	€ 2.000,00
Incassokosten	€ 1.000,00
Afschrijving oninbare debiteuren	€ 1.000,00
Totaal afschrijvingen en financiering	€ 180.000,00
E. Inzet eventuele aanvullende middelen	
Actualiseren programmering	€ 150.000,00
Onderhoud programmering	€ 100.000,00
Simulaties, producties, etc.	€ 200.000,00
Kosten (interactieve) Websites	€ 200.000,00
Evenementen en Conferenties	€ 350.000,00
Exposities (in/outdoor)	€ 200.000,00
Marketing	€ 300.000,00
Tegemoetkoming reiskosten onderwijsgroepen	€ 350.000,00
Huisvestingskosten personeel extra inzet	€ 143.045,00
Afschrijving en financiering extra inzet	€ 145.000,00
Personele kosten extra inzet	€ 201.819,00
Totaal extra inzet	€ 2.339.864,00

BIJLAGE G. Buitenlandse inspiratiebronnen

Hieronder zijn enkele buitenlandse inspiratiebronnen genoemd. Deze zullen qua inhoud, opzet en bedrijfsvoering nader worden onderzocht bij de verdere vormgeving van het Huis.

1. Verenigde Staten: National Constitution Center (Philadelphia)

Doel	Bevorderen van begrip van en waardering voor de Grondwet, haar geschiedenis en tegenwoordige betekenis
Bezoekers	Volwassenen, Scholieren, Kinderen en algemeen publiek
Activiteiten	Exposities, Workshops, Debatten, Publicaties, Evenementen en een Outreachprogramma met lespakketten, lezingen etc.
Budget en organisatie	\$185 mln. initieel. Overheidsfinanciering en particuliere fondsen. Uitvoering door Onafhankelijke Stichting, opgericht op basis van Constitution Heritage Act in 1988.
Meer info	http://constitutioncenter.org/

2. Verenigde Staten: Capitol Visitor Center, Washington

Doel	Burgers betrekken bij hun volksvertegenwoordiging door inzicht te geven in het wetgevingsproces, de werking en de geschiedenis van het Congres. Dit d.m.v. grote, interactieve expositie van geschiedenis van Congres, videopresentaties en bezoek aan Huis, Senaat en Bibliotheek.
Bezoekers	ca. 3 miljoen.
Ruimte	Nieuw gebouw voor het bezoekerscentrum van het parlement, in gebruik vanaf einde 2007. 193.000 m ²
Formatie	Enkele honderden medewerkers.
Budget	Investeringsbudget van 2000-2007: ca. \$ 555 miljoen Exploitatiebudget: ca. \$ 50 miljoen.
Meer info	www.aoc.gov/cvc

3. Verenigde Staten: Newseum (Washington)

Doel	Bevorderen van begrip van nieuws en media d.m.v. expositie, evenementen en activiteiten, Div. onderwijsactiviteiten
Organisatie	Onafhankelijke Stichting.
Budget	Investeringsbudget van \$ 450 miljoen Structurele financiële steun van particulieren fondsen
Meer info	www.newseum.org

4. Duitsland: Haus der Geschichte en Weg der Demokratie (Bonn)

Doel	Het exploiteren van een expositie, documentatie en informatiecentrum om kennis over de jonge nationale geschiedenis (na WOII) te versterken om het historisch bewustzijn van burgers te bevorderen.
Activiteiten	Museum, Collectievorming, Internetinformatie, uitgeverij. Buiten het museum is er het Pd van de democratie (bewegwijzerde historische locaties in het voormalige regeringsdistrict in Bonn).
Organisatie	Onafhankelijke Stichting met wettelijke grondslag.
Meer info	http://www.wegderdemokratie.de/

5. Duitsland: Bundestag Besucher Program (Berlijn)

Doel	Laten zien hoe volksvertegenwoordiging werkt, de bijzondere architectuur van het Bundestag-gebouw laten zien en specifieke doelgroepen (m.n. jongeren) laten ervaren wat de voorwaarden en mechanismen zijn van parlementair-democratische politieke besluitvorming.
Bezoekers	Programma's Besucherdienst ca. 1 miljoen. Het gebouw (de beroemde koepel) ca. 2 miljoen.
Activiteiten	Algemeen programma voor bezoekers, programma's op maat en verschillende projecten, als Jugend und Parlament. Interessant is onder meer het simulatieproject Planspiel voor jongeren, een simulatiespel over politieke besluitvorming dat twee keer per week, 116 keer per jaar wordt gespeeld. Circa 2.500 jongeren tussen 14 en 18 jaar doen er aan mee. Coördinatie door twee vaste krachten in deeltijd. Uitvoering is in handen van getrainde oproepkrachten uit de pool van de Besucherdienst. Voor de per simulatie benodigde drie lokalen worden ruimten door de Bundestag beschikbaar gesteld. Het budget voor dit simulatieprogramma is € 100.000. Daarnaast is er een apart museum in de Deutscher Dom (Berlijn)
Ruimte	Zalen en lokalen van de Bundestag
Formatie	38 fulltime medewerkers; 50 vrijwilligers en betaalde oproepkrachten, waarvan er 27 (meest studenten) dienst doen als gids.
Budget	€ 5 miljoen per jaar, exclusief huisvesting.
Meer info	www.bundestag.de/interakt/besucherinfo/

6. België: Knooppunt Democratie (Brussel)

Doel	Educatief programma bieden over parlementaire democratie voor leerlingen tussen 10-18 jaar. Nederlands-, Frans- en Duitstalige programma's. Centraal in programma staat bezoek aan het federale parlement of aan een van de parlementen van de gewesten.
Bezoekers	ca. 3.000.
Activiteiten	Project van de Koning Boudewijnstichting (KBS-FRB). Het wordt uitgevoerd vanuit het BELvue museum door de Educatieve dienst van dat museum. BELvue, het nationaal historisch museum van België, is ook een project van de KBS-FRB.
Ruimte	2 leslokalen, computerkamer, kantooruimte in BELvue museum.
Formatie	4 educatieve medewerkers, 2 Nederlands- en 2 Franstalige en ondersteuning vanuit staf museum en KBS.
Budget	€ 150.000. Dit is exclusief huisvesting en loonkosten voor de 4 educatieve medewerkers, gedragen door het ministerie van Onderwijs.
Meer info	www.knooppuntdemocratie.be

7. De Kracht van je Stem, Vlaams Parlement (Brussel)

Doel	Een initiatief voor democratische opvoeding van het Vlaams Parlement (2003). Het biedt een waaier van educatief materiaal voor leraren en leerlingen, van de 3e graad basisonderwijs tot en met de 3e graad secundair onderwijs en de basiseducatie.
------	--

Meer info	http://www.dekrachtvanjestem.be/KVJS/
-----------	---

8. Noorwegen: Mini Tinget (Oslo)

Doel	Educatief programma bieden over parlementaire democratie voor leerlingen tussen 12-18 jaar. Centraal in programma: interactief rollenspel waarin leerlingen leden zijn van het parlement. Project van het Parlement te Oslo. Programma's worden aangeboden in vijf verschillende talen.
Bezoekers	ca. 8.000.
Ruimte	2 verdiepingen 600 m ²
Formatie	2 projectbegeleiders, 6 medewerkers.
Budget	17 miljoen kronen (ca. € 2,2 miljoen) investering. ca. 1 miljoen kronen (ca. € 125.000) exploitatiebudget, exclusief kosten voor huisvesting en loonkosten. Rijkssubsidie.
Meer info	www.tinget.no

9. Zweden: Democracy workshop (Stockholm)

Doel	Educatief programma bieden over parlementaire democratie voor leerlingen tussen 12-18 jaar. Centraal in programma: leerlingen doen actief mee aan een workshop, leren hoe de besluiten democratisch genomen worden en wat de rol is van een parlementslid. Educatief project van Zweedse parlement sinds 2003.
Bezoekers	ca. 4.000.
Ruimte	1 ruimte van 300 m ²
Formatie	5 educatieve medewerkers, 5 freelance medewerkers.
Budget	ca. € 600.000 per jaar, exclusief huisvesting. Rijkssubsidie.
Meer info	http://www.riksdagen.se/templates/R_PageExtended_9038.aspx